

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Ne fessük a falra az ördögöt.

Nehéz idők nehéz problémákat szülnek s a váradalmakkal-teljes korszakok rendesen csodákkal-teljes nyitányokkal kezdődnek.

Mikor a zsidók a birák alatt züllésnek indulva komolyan tenyeget a veszedelem, hogy a Jehova kultusát a kanaánita Baálok kultusa elnyomja, — a jobbak lelkében megfogamzik a nemzeti királyság eszméje s kevés időre rá Sámuel Sault beülteti a monarchikus államformába tömörült sémita raçok királyi székébe. Majd elközelget az idők teljessége; a messiási váradalmak utolsó napjaiban, — mint Ézsaiás jövendölé, — „megjelenik az Úrnak karja“ s közvetlen a Krisztus születését megelőzőleg s azzal egyidejűleg a szorongató nemzeti krízis vajadásának közepette, — egyszerre csak gyors temetőben követik egymást a legjelentékenyebb csodák.

Igy volt mindig s így is lesz mindig! Igaza van annak a nagy magyar írónak, ki azt állítja, hogy a bajok és a szenvedések viszik előre a világot, mert a boldogok és elégedettek nem igen szoktak a reformok felett okoskodni...

Nehéz időket, váradalmakkal-teljes napokat él ma a magyar református egyház is. Egyfelől azt tanulatja, hogy — mint Petur mondá, — mi módon nyelje le a bilincseket; — másfelől a küszöbön álló zsinatra tekint s bajainak minden orvoslását attól várja.

És jelentkeznek a problémák seregestől. Csodálatosnál csodálatosabb ideák merülnek fel, s kavarognak a levegőben — hiveket toborzva mindegyik magának.

Ezen nehéz időkben született s a zsinat ajtaján kopogató ideák között nem a legutolsó az, mely a lelkészek beállításának a jogát a gyülekezetek, sőt a prezsbyteriumok, — traktusok és superintendentiák kezeiből kivéve, egyenesen a püspökök kezei közzé szeretné letenni s ettől

várja az Ovidius által megénekelt boldog aranykor felviradását.

Felettébb sajnáljuk, hogy mi nemcsak hogy nem állhatunk oda ez eszme lobogója alá, de irtódzunk annak még a gondolatától is s önkénytelenül todul pennánk hegyére, a mit cikkünk felibe irtunk: atyámfiai férfiak, ne fessük a falra az ördögöt!

A református egyház alkotmányának, — nemcsak: hanem a református egyház egész életének ereje önnönmagában van; senki másra nem támaszkodhatik, és nem is akar támaszkodni, csak önnönmagára és az ő tagjaira. Ez az ugynevezett Arisztoteles-féle „Autarchia.“ Azért létének egyedüli feltétele a tagok egyetemleges köteletségérzete s ennek állandó ébrentartása. De a köteletség jogokat tételez tel s e jogok corollariuma a lelkész-választási jog.

Ez a kérdés különben nem könnyen bontakozott ki a bizonytalanság ködéből még akkor sem, midőn Luther erőszakosan kitalasztatván a római egyházból, ennek a protestántizmustól való definitív elválása bevégzett tényné lön. Mert kezdetben mind maga Luther, mind Melanchton csakis a *tan* tisztán való fentartására gondolt; minden egyéb előttök adioforonnak látszott s forma szerént még a hierarchikus püspöki hatalom elvét is csak a 16-ik század közepe után vetették el.* De később már tisztán állott előttök a kérdés s semmit sem volna könnyebb bebizonyítani, mint azt, hogy a vezető reformátorok *mindnyájan* (tehát: Luther, Melanchton, Zwingli és Kálvin egyaránt) meggyőződés szerént vallották, hogy a lekipásztorok beállításánál elvitázhatatlan joga van a gyülekezeteknek.

Hogy aztán ez a jog miként gyakoroltassék, — abban már merev normát nem állítottak fel.

* L. Révész I. „A prot. egyházalkotmány alapelvei“ 105. lap.

Zwingli p. o. háromféle választási módot ismer u. m. vagy az egész gyülekezet választ, mint a hogy Mátyást választották; vagy nem az egész gyülekezet, mint Csel. 8. 14; vagy csak egy apostol. Tit. 1. 5. De hozzá teszi, hogy „nincs Isten szeréntibb választás, mint, ha az egész gyülekezet választ.” Még határozottabban hirdeti ezt Kálvin.

Innen érthető meg, hogy nemcsak a multban, hanem a jelenben is a különböző nemzeti protestáns egyházakban különbözőképpen megy végbe a lelkészválasztás. Így p. o. Szászországban a gyülekezet választ közvetlenül s divatos ott a próba-papolás is. Így van Poroszország több tartományában, a Rajna mellékén és Westfáliában is. Poroszországban ugyan 1876. óta váltakozva egyszer a gyülekezet, egyszer meg a hatóság szavazata dönt, hanem a nép absolute még itt sem fosztatott meg ez „isteni jogtól” (Kálvin nevezi így!) Egyedül Elsass és az angol episcopalis egyház nevezi ki hivatalosan a lelkészt, — de hiszen ez az utóbbinál teljesen érthető, az episcopalismus elveiből; amott meg rengeteg visszaélésre és sok keserű panaszra szolgáltatott okot.* Tudva van, hogy nálunk Magyarországon is sokáig ingadozott a gyakorlat; de ma már talán mégis elmondhatjuk, hogy a gyülekezetek joga biztosítva van s lassan-lassan az erdélyi kerület is hozzásimul a többi 4-hez, — noha kétségtelen, hogy az

* L. „Allg. Kirchenzeitung” 1889. 685. lap.

erdélyi kerület, — a fentiek szerént, — még ott és akkor sem konfiskálta a néptől e jogot, mikor és a hol azt az egyházközségi képviselőtestület által gyakoroltatta. Ez a reformátorok felfogásával és a református egyház alkotmányával, — *legalább per absolute*, — nem áll ellentétben.

S íme most hangokat hallunk, melyek sürgetik, hogy a gyülekezetektől e szép „missio canonica” vétessék el s ruháztassék át a püspökökre!

Micsoda anakronizmus ez!

A francia forradalomra következő század Európa szerte rendkívül termékeny volt nemcsak, — mint *Beöthy Ákos* mondja, — kiváló egyéniségekben, hanem a legliberalisabb eszmékben is. De ezen eszmék között egy sincs, mely nagyobb, szebb és dicsőségesebb hódítást tett volna, mint az általános emberi jogok érvényesülésének eszméje s a minden hatalmat kezében összpontosítva tartó absolutizmus hamvaiból kikelt demokratizmus evangéliuma. És ha van valamink, a mivel fizikai, szellemi vagy erkölcsi tekintetben dicsekednünk lehet, — azt mind ennek köszönhetjük s annak a nemzeti fellendülésnek, mely a jogok szétosztásában nem ismer többé kasztokat sem állami, sem politikai, sem vallási, sem társadalmi tekintetben, hanem az állami és nemzeti erő minden feltételeit a polgárok jogokkal bíró teljes egyenlőségében keresi. És e jogok hova tovább mind általánosabbakká lesznek s ma hol-

TÁRCA.

A váradai püspök pöre Révész Imre ellen.

Révész Imre, mint debreceni lelkész, 1858-ban összeeskettett egy vegyes házaspárt: nagyváradi lakos, r. kath. vallású Bernát Ferdinándot, debreceni lakos, ref. vallású Kollát Máriával. A nagyváradi latin szert. r. kath. püspök ezért feljelentette Révész Imrét, a nagyváradi cs. k. helytartósági osztálynál, mely is, 1858. auguszt. 19-én 7591. sz. a. kelt átiratával felszólította Balogh Péter tiszántuli ref. helyettes superintendens, hogy „a bevádolt helv. hitv. lelkészt, az általa illetéktelenül teljesített esketésért vonja számadásra s felelétét, saját superintendensi véleményével együtt terjeszse be a helytartósági osztályhoz.”

A hely. superintendens aug. 22-én 776. szám alatt hívta fel Révész Imrét a maga igazolására, mit is Révész Imre az alábbi hivatalos levélben teljesített!

Főtiszteletű helyettes superintendens ur!

Főtiszteletűséged f. aug. hó 22-én 776. sz. a. kelt, hozzám intézett s általam tegnap mely tisztelettel vett

hivatalos levelében, a nagyváradi méltóságos helytartósági osztály f. hó 19-én 7591. szám alatt kelt átirata következtében, a nagyváradi r. kath. püspökség hivatalos feladása folytán, arra szólítván fel, hogy adnám okát annak, miért eskettem össze a f. évi április 26-án nagyváradi lakos róm. kath. Bernát Ferdinándot, helybeli lakos, református vallású Kollát Máriával, holott ezeket várad-olaszi róm. kath. lelkész Trelezky József ur, esketés végett a debreceni róm. kath. prépost és lelkész urhoz, nem pedig hozzám utasította: e részben magam igazolása végett van szerencsém a következőket hivatalos tisztelettel válaszolni:

Az említett vegyes házasságok összeeskettem, mert:

1. mind a vőlegény, mind a menyasszony s hozzátartozói, az esketés napján ezt határozottan kérték s kívánták tőlem;

2. mert e házasságra nézve a mi hivatalos tudomásunk s a várad-olaszi r. k. lelkészi hivatalnak 1858. apr. 23. kiadott hivatalos bizonyítványa szerént semmi akadály fenn nem forgott;

3. és főként, mert ezen jegyesek esketésére az országos törvények és legfelsőbb rendeletek felhatalmaznak; ugyanis:

a) az 1844. évi III. törvénycikknek 2. §-a ezt tartja: „a jelen törvény kihirdetése után keletkezett azon vegyes házasságok is, melyek evangélikus lelkipásztor előtt kötöttek, törvényesek”;

nap a politikai élet terén az általános választási jog alakjában minden polgár közt megoszlanak. E kor a jogok általános kiterjesztésének a kora.

S vajjon a protestantizmus s kiválóan a kálvinizmus, — mely már születni is a szabadság földén a demokrácia jegyében született s a melynek minden ereje, — mint fentebb mondtánk, — „autarchiá“-jában vagy hiveinek saját emberségökből megélni tudásában áll: még csak gondolni is gondolhat-e arra, hogy hiveit jogfosztással kedvetlenítse s éppen az egyik legfontosabb aktusnál (lelkészválasztás!) a hatalmat egyetlenegy ember számára lefoglalja!?

Alig hiszszük! Az a zsinat, mely mint intézmény maga is a népjog kifolyása s a mely legutolsó ülésézése alkalmával éppen a lelkész minősítéssel kapcsolatosan a gyülekezetek választói jogát, — igen bölcsen, — kiszélesítette, — bizonyára retrográd irányban most se fog indulni.

De tegyük fel, hogy arra indul. Meggondoltuk jól, hogy ez az út hova vezet?

Hát hiszen szó sincs róla; tudjuk jól, hogy a nép sokszor igazságtalan; könnyen félrevezethető; a valódi érdemet fel sem ismeri; nem is mindig jutalmazza; gyakran hamis jelszavak után indul; egyes tribunok járszalagján vak eszközé válik stb. stb. Ez mind igaz. De ha az a zsinat csakugyan a püspök kezei közzé tenné le a lelkészek kinevezésének a jogát, — gondoljuk, hogy akkor sérelem többé senkin nem esnék...! Nohát higgye, a ki akarja. Mi csak

egyét jelentünk ki: távol van tőlünk még a gondolata is annak, hogy ma élő s minden jónak méltó elismerését tiszteletét és szeretetét bíró püspökeink magas személyiségét érintsük. Őket ide bevonni nem szabad; nem is akarjuk. Jó szívük, igazságszeretetök, magasröptű világnézetök általánosan ismeretes. De merné azt valaki állítani, hogy a püspöki széken ülők mindig ilyenek lesznek? Annyi bizonyos, hogy Angliában a theologusok megfogyatkozásának egyik nyíltan bevallott s hivatalos formában elő is terjesztett oka az, hogy az anglikán egyház lelkészeinek a kinevezésénél a legszembeeszköbb mellőzések, a legnagyobb igazságtalanságok, a legutálatosabb protekció stb. stb. játszó a szerepet s a mellőzöttek elkeseredése elriasztja a lelkészi pályától még azokat is, kik hajlamaikat követve különben erre a pályára lépnének.

S ha végül megemlítjük még azt, hogy a nép a maga által választott lelkipásztort szívesebben hallgatja, mint a kit reá küldenének s itt már az ígehirdetés érdekei is tekintetbe veendő, — berekeszthetjük rövid elmefuttatásunkat azzal a mivel kezdtük, hogy t. i. *ne fessük a falra az ördögöt, mert megjelen!*

Debrecen, 1903. január 27.

E. L.

Lelkipásztori hivatal.

Néhány év óta, gyűlési megnyitókban, gondnoki székfoglalókban; lelkészek vészkiáltásaira vizshangul, világi férfiak részéről jött tanácsokban, mindenütt egy

b) az 1852. november 29. kelt s az austriai általános polgári törvénykönyvet kijelölt módosításokkal Magyarországon is életbe léptető császári nyílt parancs IV-ik cikke ezt tartja: „ha valamely katolikus személy, valamely nem katolikus keresztyén vallásu személylyel akar házasságra lépni, az ebbeli beleegyezés az általános polgári törvénykönyv 77. §-a szabályától eltérőleg, a nem katolikus fél rendes lelkésze előtt is nyilvánítható és ez által az esketés is teljesíthető.“

c) még az 1857. január 1. napján életbe lépett katolikus házassági törvény, I. Függelékének 19. §-a is azt tartja, hogy „az austriai császárság azon részeiben, melyekre nézve a szent-szék, az 1841. április 30. kelt utasítást kibocsátotta, a vegyes házásoknak a nem katolikus fél lelkésze előtt s a katolikus plébános távollétében nyilvánított beleegyezése törvényszerűnek tekintendő.“ Hogy pedig a szent-szék idézett utasítása Magyar- és Erdélyországban kihirdettetett: az köztudomású dolog.

Mindezen törvénycikkek szabadságot adnak a protestáns lelkészeknek a vegyes házások esketésére, s hogy ezen szabadság e r. kath. fél lelkésze által korlátozható, vagy elvehető volna: annak sem ezen törvénycikkekben, sem valamely felsőbb rendeletben semmi nyoma nincs; sőt azt csak feltenni is merő képtelenség lenne; s éppen ezért, várad-olaszi-i róm. kath. lel-

kész Trelezky József ur fent idézett bizonyítványának azon pontját, melyben ő a kérdés alatti vegyes házásokot esketés végett a debreceni róm. kath. lelkészi hivatalhoz utasítja, törvényes alappal bírónak s reám nézve kötelező erejűnek teljességgel nem tarthattam és nem is tartottam.

Mindezekben úgy vélem, hogy teljes mértékben igazoltam magamat, a mélt. helytartósági osztály tisztelt átíratában foglalt vádra nézve: ha azonban e közérdekű ügyre vonatkozólag a nagyváradi r. kath. püspökség, vagy az illető r. kath. lelkészi hivatal részéről valamely más körülmények és érvek is hozáltak volna eddig s hozatnának ezután fel ellenem, bátor vagyok azoknak velem való közöltetéséért alázatosan esedezni, hogy azokat is gyökeresen megcáfolván, magamat minden tekintetben igazolhassam.

Fogadja ft. hely. superintendens ur stb.

Debrecen, 1858. aug. 24.

Révész Imre.

* * *

A helyettes superintendens e választ, kétségtelenül egész terjedelmében közölte a nagyváradi helytart. osztálylyal s ennek útján eljutott az a váradi püspöki aulába és az olaszii plebániába is, és egyszer s mindenkorra elvette kedvét az ottani főtisztelendő és nagyságos urak-

vezérgondolat csillan fel, elég nyíltan kifejezve egy kívánság hangzik, — az, hogy a veszedelem elhárítása, a vallásos élet felkeltése, az egyház megerősítése érdekében *a lelkészek teljesítsék kötelességeiket*. Azonban az elég nyílt célzást a lelkészek még eddig nem igen akarják magokra vonatkoztatni, a leplezetlen felhívást nem akarják elérteni. Még a tulnyomó nagy rész ma is ott van, a hol ezelőtt évtizedekkel, a mikor azt az elemi tételt sem ismerték, hogy a világon mindenkinek dolgoznia kell, mindenkinek, még annak is kötelességei vannak, a kit fizetnek. A nép még ma is alig ismer egyéb kötelességét a lelkészeknek, mint a vasárnap (falukon többnyire csak délelőtti) prédikálást, de még ez egyben is igen sok szabadságot megengednek magoknak sok atyafiak. Megtörténik, hogy országgyűlési képviselővé lett nagyságos tiszteletes urak egyszerűen nem tartanak káplánt, hanem szolgálatnak maguk helyett a rektorral. Miért ne!? Arra való! A mennyi felbuzdulás mutatkozik, ma még alig megyen tul egyházi értekezleteken felolvasott és meghallgatott, a hivatalos komolyságnak minden kellékével letárgyalt és eldöntött „*Teendőink*“ és több efféle váradalmakat keltő című értekezések tartásánál, de a melyeket sem a ki hallgat, az sem, a ki „hozzászól“, még maga az értekező sem vesz azzal a belső komolysággal, hogy gyülekezetében a szerint cselekedjék. De minek is, hiszen ma a közvélemény az, hogy értekezzünk, tartsunk megyei, kerületi, egyetemes értekezleteket! Ezek mentik meg ma protestáns egyházunkat; természetesen, mert az üdv ezen egyházakra nézve is egyedül a „representálásban“ van. Pompás eszme és munka ám ez, mert kitünően alkalmas lévén elterelni a figyelmet a vallásos élet tulajdonképpeni forrásaitól: a gyülekezetektől, ezeknek árnyékában a kényelem szerető pásztorok újra elhűsölhetnek egy jó darabig.

Ha talán az a bátor kezdeményezés ott Kolozsváron egyházunk külső megmentésében, megszilárdításában végződnék; talán az egyház világi részének a

nak, hogy Révész Imrét alaptalan feljelentésekkel zaklassák és bosszantsák.

Azt azonban még nagyon sokáig nem engedték el a plébános urak, hogy egyes házasság esetén mindig oly záradékkal adják ki az elbocsátó levelet, mely a jegyespárt esketés végett a menyasszony lakhelyén hivataloskodó róm. kath. plébánoshoz utasítja. Nagyon természetes, hogy ezt az utasítást sem az illető jegyések, sem az általok esketésre felkért református papok nem vették figyelembe s megeskették a párokat, a nélkül azonban, hogy ezért többé feljelentésnek vagy zaklatásnak lettek volna kitéve. Még 1866-ból is van adatom, mely szerint Serli Ede r. kath. órás és Szecsey Zsófia ref. vallású jegyések számára egyik akkori debreceni róm. kath. káplán hivatalos pecsét alatt, következő záradékkal adta ki a hirdetési bizonyítványt: „házasságukat gátló egyéb akadály nem forog fenn, azon körülményen kívül, mely ily esetben *a még mindig fennálló egyházi és hazai törvények értelmében* a házasságot másutt, mint a katolikus férfi lelkipásztora előtt megkötni tiltja.“

Imé, ilyen a r. kath. klérus törvényismerete és törvénytisztelete!

Az említett jegyéseket természetesen Révész Imre eskette meg, még pedig két testvér-párt egyszerre, mert a menyasszony nőtestvére is ugyanakkor lépett házasságra völegényével.

Révész Kálmán.

felbuzdulása, erélyes munkája a lelkipásztorokat is, a szegényen érzetével, kötelességtudatra ébresztené.

Mínt hogy azonban az egyház külső erősege, anyagi megszilárdítása, a világi résznek ezen munka bevégezése után a természet rendes útján ismét bizonyosan lelohadó vallásos (?) talán inkább egyházas és még inkább hazafias felbuzdulása az egyház épületében a tetőt képezi, a fundamentom, melyen áll, a nép, annak élő, munkás hite; avagy mondhatnánk amazt keretnek, ezt tartalomnak: könnyű belátni, hogy, a kik a fundamentom fenntartásán, erősítésén, a tartalom minél teljesebb tételén munkálkodnak, illetőleg arra vannak rendezve, a gyülekezetek gondozóiban, a lelkipásztorokban az emberileg lehető legnagyobb buzgalomnak ama fentebb említett indító ok jelenléte nélkül is fel kell ébredni, sőt soha nem lett volna szabad szunnyadni, vagy éppen kialudni, hanem megszűnés nélkül égni, míg csak test és lélek el nem égett.

A lelkész a protestáns egyházakban prédikátor és pásztor; e két irányu hivatalában hat a gyülekezeti életre. De mindakettőben égő buzgóság, olthatatlan szenvedély, ingathatatlan kötelességtudat kell, tehát feltétlenül *belső hivatás*. Ugy vélem, hogy ez szükségesebb, lényegesebb kelleke egy lelkipásztornak, mint az „Erdélyi Protestáns Lap“ mult évi 51. számának vezércikkirója által felállított kívánságom, mely szerint a mely erdélyi lelkész nem akarna előfizetni a megindítandó „Erdélyi Protestáns Predikatori Tárra“, az „ne legyen *pap*“, elannyira, hogy a mélt. igazgatótanács felkérendő az előfizetési díjnak a lelkészek minden megkérdezése nélkül, hivatalos hatalommal, beszédésére!!!!...

En Istenem! Ha Pál, meg Péter, meg a többi tizenegy, és az utánok jövő százak évi 4 frt. előfizetési díjért adott predikatori tár lélek és élet nélkül való predikációiból meritettek volna a lelkeket tápláló élő vizet, beh hamar kiapadt volna a forrás, és beh nem lett volna a rémes halalba énekelve menő keresztyén mártir mégcsak egy sem!!

Nem is szölok, mikor predikátorokról akarok beszélni, Jézusról, ki ugyan ebben is követendő, de ebben is megközelíthetetlen eszménykép. Hiszen ő belöle az a fenséges, megható lelki nyugalomban élő Isten szól akkor is, a mikor tanít egy egész új lelki világot feltáró tudományról (Mt. 5, 6, 7, r.) „*nagy méltósággal*“ (7 r. 29 v.); az Isten „*busult gerjedezésében*“ is felséges Isten szól megsemmisítő erővel akkor is, a mikor a lelki keménységben megátalkodott farizeusokra nyolcszoros jajt kiált, mely alatt szent felbuzdulásában előttünk látszik édig magasztosulni, hogy onnan menydörgés szavával szórja rájuk az átkot hozó ítéletet a megölt ártatlanoknak véérért, Ábeltől fogva Zakariásig. (Mt. 23. r.)

Csak emberekről szölok; csak Péterről, meg Pálról. Elég e kettő arra, hogy bennök bemutassam, milyennek képzelem én azt a predikátort, a ki ez elhidegült világra Isten igéjével hatni tudna.

Mikor Péter előáll a tizenegy apostolokkal és felémelvén szavát — egyebek közt — azt mondja: „*ama názareti Jézust . . . mikor vettétek volna, a ti gonosz kegyetlen kezeitekkel keresztfára függesztvén, megöltétek stb.*“ (Csel. 2 : 14, 23.); „*ezt a Jézust feltámasztotta az Isten a halálból, mely dolognak mi mindnyájan bizonyosságai vagyunk*“ (32. v.); az igazságtól keserű, a hittől erős beszédre ezerek keserednek meg szívökben és kérdezik: „*Mit cselekedjünk atyámfiai férfiak?*“ (37. v.); meg is keresztelkednek mintegy 3 ezren. (41. v.) Az a beszéd, melynek meggyőződéséhez még csak egy parányi

kis résen sem lehet hozzáférni, hat, sőt megfog nemcsak tömegeket, de hatalmasakat és művelteket is, mint a zsidó főtanácsot, mely eltörpül tanulatlan emberek lelki magassága előtt, mikor Péter és János azt az elemi igazságot mondják nagy le'ki nyugalommal a felettök ítélkező bírának: „Hogy ha Isten előtt igaz legyen, néktek engednünk inkább, hogy nem Istennek, ítéljete meg“ (Csel. 4 : 19); úgy, hogy azok tehetetlen dühökben csak fenyegetőznek (21. v.), fogait csikorgatják (5 : 33) és megostorozzák (40. v.) az apostolokat; de mégis hatalma alatt állnak a szellemnek, a léleknek.

Pál apostol beteges, roskatag testében az a tulvilági hit, mely egész valóját áthatja a damaskusi jelenet óta, emberfelettivé fokozza a lelkierőt, a melylyel ha ír, ha szól, meggyőz, lever, foglyul ejt mindeneket. Leveleiben a beszédbeli erő ma is bámulatba ejt minden lelket; annak a kedélynek pedig, melyben az emberi keveltség még nem nyomta el az alázatot, olyanok e levelek, mint egy káprázatos színjáték, melyben egymásután emelkednek ki gyönyörű épületek, tájak, vidékek, minem szemünk előtt megépül egy ország, Istennek lelkiországa. Mikor a lelki erőről kell bizonyosságot tenni, ott a hol az emberi gyengeség elbuktatja az Isten ügyét, Pál oly biztosan védi szavával azt, hogy önkéntelenül is a Jézus ígérését látjuk rajta teljesülni, a mint olvassuk azt Mt. 10. r. 19—20. v.-ben: „Mikor eleikbe vitettek (tisztartóknak, királyoknak) ne legyetek szorgalmatosok, mi módon szóljatok, mert nem ti vagytok, a kik szólni fogtok, hanem a ti mennyei Atyátoknak lelke az, a ki szólni fog ti általatok.“ Nem is az az ember az, a ki fogcsikorgató, halálunkra, vérünkre áhító sokaság közt úgy beszél mint Pál a Csel. 22-ik részében, a 23-ban, hol szinte látjuk a Krisztusért szent bánatba merült embert átszellemült arcával, halljuk a fájdalomtól tompán zuhogó hangokat, a mint kezdi az Isten lelkétől diktált, egyszerű, keresetlen, igaz szavakkal: „Férfiak, atyámiai! Én minden jó lelkiösmerettel szolgáltam az Istennek mind e mai napig.“ (1. v.) Abban a beszédben pedig, melyet Csel. 26. részben Agrippa király, Bernice királyné és a helytartó Festus előtt tart, már abból, hogy kezét kinyújtva kezd beszélni, sejtjük, hogy őt most az Isten lelke egész benső lényében felbuzdította. Ezért képes ő is hallgatóságának lelkében az indulatokat felkelteni, melyek azoknak vallásos műveltsége, világnézetének megfelelően, különbözők. A pogány Festus, kinek vallása oly fényűzően van berendezve előkelő Istenekkel, azt mondja a megfeszített és feltámadott názáreti Jézusban lett váltságán prédikálására: „Bolondozol te Pál! a nagy bölcsesség miatt bolondultál meg.“ (24. v.) Az egy Istenhitben nevedett zsidó Agrippa pedig lelkében meg van győzve az egy beszéd által: „Közel majd ugyan elhiteted velem, hogy keresztyénné legyek.“ (28. v.) Csak a királyi szék az, mely ezután még a zsidósághoz köti.

Most emlékezzünk e második apostol életéből egy nagy, lélektani jelentőséggel bíró eseményről!

(Folyt. köv.)

Nagy István.

TANÜGY.

Az évvégi vizsgálatokról.

Az évvégi vizsgák reformálása foglalkoztatja napjainkban az összes tanügyi köröket. Mint köztudomásu, a tiszántuli ref. tanáregyesület 1901. évi indítványára

a konvent tárgyalta ezt a kérdést, de végérvényes határozatot nem hozott, hanem nagyon helyesen, az egyes tanári testületek véleményét kérte ki előbb. A tanárkarok egy része valószínűleg már fel is terjesztette a maga véleményét a konventhez. De foglalkoztatja ez a kérdés az országos középiskolai tanáregyesületet is, a mennyiben a f. évi január hó folyamán ennek egyik legtekintélyesebb köre, a budapesti kör tette tanácskozás tárgyává úgy az évvégi, mint az érettségi vizsga kérdését. Valószínű, hogy a budapesti kör megállapodásai az évvégi vizsgák és az érettségi vizsga rendszerének megállapításánál az illetékes tényezők részéről kiváló figyelemben fognak részesítettetni. Mielőtt ezen nagyszabású vita folyamán elhangzott véleményeket összegezném, megjegyzem, hogy a vita eddigi eredmények megbirálására az a körülmény ösztönöz, hogy e lapban már egy ízben, az 1901. évi aug. hó folyamán erre vonatkozó véleményemet kifejtettem, s az évvégi vizsgák kérdésének tárgyalását azóta állandóan figyelemmel kísértem.

Nevezett cikkemben különösen két szempontot emeltem ki. Kifejtettem, hogy mindazok a feladatok, melyek jelenleg az évvégi vizsga feladataivá tételnek, a nyilvános vizsgák által el nem érhetőek, sőt legnagyobb részben helytelenül tételnek a nyilvános vizsga feladataivá. Ilyenek: a tanári munka megítélése, elégtelen és kétes osztályzatok kijavítása stb. Éppen ezért a feladatok szétválasztva, kétféle vizsgát óhajtottam szervezni, melyek közül az egyik, a nyilvános vizsga a tanügy iránt érdeklődő közönség és a szülék számára volna rendezendő, s célja az volna, hogy egyrészt a családi és iskolai nevelés közötti kapcsolatot előmozdítsa, másrészt pedig lehetővé tegye, hogy a tanügy iránt érdeklődő közönség évenként legalább egyszer az iskolai életbe bepillantást nyerhessen. Azon cél ellenben, hogy megállapítható legyen, hogy vajjon a növendék birtokában van-e mindazon ismereteknek, a melyek szükségesek ahhoz, hogy a következő osztályban tovább haladhasson s a már magasabb értelmi színvonalat megkövetelő anyagot is képes legyen elsajátítani: a nyilvános vizsgával semmi esetre sem érhető el. Azt is kifejtettem, hogy az ennek pótlására szervezendő nem nyilvános vizsgával, mely teljes gymnasiumnál sem venne igénybe többet 7—8 napnál, nem a tanulók zaklatása volna a cél, hanem pusztán annak a biztosítására volna szükséges, hogy a tanulók az egész évi tananyagot összefoglalják és még egyszer mélyen az emlékezetükbe vessék. A nem nyilvános vizsgán köteles legyen minden tanuló az egész évi tananyagból beszámolni, éppen ezért egy osztálynak egy nap csak egy tantárgyból legyen vizsgája, melyen minden tanuló feleljen s az eredmény megítésére legalább még egy tanár legyen jelen. Miután azonban igazságtalan eljárás volna az esetleges véletlen folytán nem sikerült felelet folytán az egész iskolai évben megfelelő igyekezetet és eredményt felmutató tanulók osztályzatát egészen a vizsgai felelettel tenni függővé, a vizsgai felelet eredménye kombinálandó az évi feleletek eredményével, mivel a nem nyilvános vizsga főcélja a tananyag összefoglaló ismétlésének biztosítása. Ugy vagyok értesülve, hogy mindazon intézetekben a hol az ilyen vizsga már rendszeresítve van, a tanári testületek nagyon üdvös intézkedésnek tartják. De megjegyzem, hogy az említett cikkemben kifejtett okokból az ilyen vizsgákat, melyeken az ismeretek mértékének a kutatása a cél, nem helyes nyilvánosakká tenni, úgy a mint az jelenleg történik az ezen eljárást alkalmazó intézetekben.

Az országos tanáregyesület egyes köreinek a véleményei ezen elvek egy részével, mint alább látni fogjuk megegyeznek, de a budapesti kör legközelebbi határozatainak egy részével nem tudok egyetérteni. Mielőtt ezeket kifejténém, szükségesnek tartom ide iktatni a budapesti kör f. évi jan. 6-án tartott választmányi gyűlésének a határozatait, melyek a vita eddigi eredményeinek az összefoglalására voltak szánva. A budapesti kör választmányának a határozatai a következők:

1. A választmány kívánatosnak tartja az osztályozás és a vizsgálati rendszer módosítását;

2. évközben csak egyszer adassék ki az összes tanulók egész előmeneteléről szóló u. n. „Értesítő,” ellenben annál behatóbb figyelem fordítandó az ellenőrző értekezletekre és a szülőknek szükség esetén gyakoribb értesítésére;

3. a rendes évszári vizsgálatok ne szolgáljanak az osztályozásnak és a tanulók kiválasztásának eszközeül, az „elégtelen” és „elégséges” közt ingadozó tanulók erre a célra összeállított bizottságtól vizsgáltassanak meg az osztályban.

A magam részéről örömmel üdvözlöm eme határozatokat, mert nagyjában az általam is hangoztatott elvek egy részét megvalósítják. E szerint nagyon helyesen csakis az lenne az évvégi vizsga egyedüli feladata, hogy a szülék és a közönség egy évben egyszer bepilanthassanak az iskola belső életébe. Nagyon szerettem volna azonban, hogy ha ama javaslatom is helyet foglalt volna eme határozatok között, hogy mivel a nyilvános vizsgának a célja éppen a végzett anyag vázlatos bemutatása kerekded formában: az évvégi vizsgálaton a végzett anyag összefoglaló ismertetése illetőleg bemutatása vitessék keresztül, mert ez a mód a legalkalmasabb arra, hogy a közönség az egész évi tanítás menetéről is képet nyerjen. Megjegyzem különben, hogy ez a javaslat az előadó indítványai között ott volt, de a kör nem tette magáévá. Említett cikkemben kifejtettem azon eljárás helytelenségét is, mely szerint az elégtelen és kétes osztályzattal bíró tanulók osztályzata az évvégi vizsgán állapítatik meg. Mint láttuk, a budapesti kör is kivonta ezt a feladatot az évvégi vizsgák feladatai közül. Nagyon helyesnek tartom azt is, hogy értesítő csak egyszer adassék évenként, január végén. A legfontosabb érv e határozat mellett az volt, hogy lehetőleg minél kevesebbszer zavarjuk a tanítás munkáját más, heterogén munkával, melynek a tanítás munkájába való belekeveredése sokszor jelentékenyen csökkenti ennek igazi értékét. Tény, hogy az egyes évharmadokban az osztályzat megállapítása, bármily gondnal igyekezett is a tanár minél többszöri kérdés által megismerni az egyes növendékek képességeit és ismereteit, szükségessé teszi némely tanulók alaposabb kikérdezését, a mi a tanítás menetére mindenesetre zavarólag hat. A félévi értesítő osztás egészen természetes uton vezethetne bennünket a féléves rendszerre, mely szerint a tananyag két félévre osztandó volna, úgy hogy az első félév végén az első félévi anyag átismétlése után az a tananyag a második félévben többé fel ne vétessék. Mint a fenti határozatokból látjuk, a budapesti kör ezt nem mondta ki, csakis az értesítő osztások számát akarta kevesbiteni. Pedig alapos megfontolás után én hajlandó vagyok helyeselni a régi féléves rendszert, mert az ismeretek kisebb körének összefoglalása és az emlékezetbe vésése sokkal biztonságban eszközölhető, mint az egész évi tananyagnak egy huzamban való ismétlése. Az egész éves rendszer

mellett 7 hónap múlva kerül a sor csak a tananyag átismétlésére, s ezen idő alatt a tanulók jó részénél az év elején tanult tananyag legnagyobb része az emlékezetben majdnem egészen elmosódik.

A félévenkénti értesítő adás mellett való érvelés súlypontja, úgy látszik (a kor divatja szerint) a tanulók és szülék kimelésére esett. Mert a hozzászólók „nem kicsinylendő érvnek” nevezték azt az érvet, hogy „az eddigi gyakorlat mellett, melynek értelmében karácsonykor és husvétkor osztottuk ki az értesítőket, igen sokszor kénytelenek voltunk a legszebb családi ünnepeknek örömét elrontani és a keserűség, melyet így az iskola nem egy esetben maga iránt keltett, rosszul illett a szeretet hangulatahoz, melyet a vallásos érzület az ünnepektől várt.” Azt nem állítom, hogy a szeretet hangulatának emeléséhez az iskolának is nem lenne kötelessége hozzájárulni, de azt határozottan merem állítani, hogy a tanulóknak a szülék által adott karácsonyi ajándék főértékét eddig a tanulóknak az az öntudata tette, hogy ők azt megérdemelték. Az ezután programmszerűen, minden erkölcsi indok nélkül adandó ajándék bizonyára kevesebb értékkel fog birni s a mily mértékben hozzájárulunk a szeretet hangulatának az emeléséhez a rossz fiukkal bíró szülékekkel szemben, olyan mértékben kisebbítjük a szeretet hangulatát a tanulók java részének szüleivel szemben. Ezt a megjegyzést bizonyos sentimentális hangulat sugalmazta bizonyára a budapesti körben, mindazáltal én fentebb említett okokból a féléves rendszert helyeslem, csakis azt jegyzem meg, hogy más indokok alapján fogadom azt el és a fentebbi értelemben vett módon szervezett féléves rendszert tartom helyesnek.

Azt is felhozták érvnek a vizsgai feleletnek az osztályzatra való beszámítása ellen, hogy „ne álljon mindig ítélő bíróként a tanár a tanítvány előtt.” Ez sem egyéb, mint csak sentimentális megjegyzés, mert vajjon, ha a tanár egész éven át mint ítélő bíró állott tanítványai előtt, mennyivel teszi súlyosabbá sőt elviselhetetlenné ezt a körülményt, hogy éppen az utolsó pillanatban még néhány órán át a tanárt, mint ítélő bírót látják. Vagy hogy ha annyira retteg a tanuló az ítélő bírótól, egyszerre elfelejti e egész évi rettegését, melyet az ítélőbíróval szemben érzett? Ezt a sentimentális hangot még inkább tulszárnyalta egy másik felszólaló, a ki még azt is sajnálta, hogy már az írásbeli dolgozatokat sem tanításra, hanem osztályozásra használjuk fel. Nem tudom elhinni, hogy az osztályozás a tanítás sikerét gátolná, mert ha így volna, akkor sohasem volna szabad osztályoznunk. Sőt azt is merem állítani, hogy ha érdemjegyekben kifejezve juttatjuk a tanuló tudomására dolgozatának az értékét, a tanuló előtt tisztán állván fogalmazásbeli ügyességének a mértéke, sokkal inkább igyekszik dolgozatának az értékét gondos munkával nevelni.

A vizsgálat kérdését tanulmány tárgyává tevő előadónak a bukásra álló tanulók védelmére is van egy indítványa, melytől nagyon félnék, ha megvalósulna, mert a tanulók hamarosan kiaknáznák ezt a védelmet. Sajnálja előadó a következetes mértékkel mérő igazságos osztályozás által elejtett tanulót, ezért azt ajánlja, hogy a tanulók megítélésénél alkalmazni kellene a „compensatiót” olyan módon, hogy az olyan tanuló, ki a tárgyak többségében a közepesnél jobb eredményt mutat fel, egy tárgyban első ízben tanúsított nem teljesen kielégítő eredmény miatt ne veszítse el a jogot hogy magasabb osztályba léphessen. Bizonyítványába azonban az a megjegyzés kerüljön, hogy a következő

osztályban előmenetele az illető tantárgyból szigorubban ellenőrizendő és ha még akkor sem felelne meg teljesen a követelményeknek, magasabb osztályba nem léphet. Egyedül a magyarnyelvben és irodalomban tanúsított elégtelen eredmény ne legyen compensálható. Megjegyzem azonban, hogy ez a compensáció nagyon sok visszaélésnek lehet kuforrása, a mennyiben most compensáció nélkül is vannak tanulók, kik az év vége felé számot vetve a helyzettel, hogy legalább a többi tárgyakból elégtelent ne kapjanak, rászánják magukat egy, vagy ha jobban szorúlnak két tantárgyból az elégtelenre, s a többiből iparkodnak menekülni. Félek, hogy a compensációról tudomással bíró ifjuság már az év elején biztos reményét vetvén a „compensációban,” egy tárgyból az egész évben nem tanul semmit sem.

Szóval a tanuló ifjusággal szemben nagyon csinján kell bánni a sentimentális hangulattal és csakis ott legyünk sentimentálisok, a hol nem rontunk esetleg többet a sentimentálissal, mint a mennyit építünk.

A compensáció eszméje azonban nem rossz. Én egy más értelemben vett compensációt nemcsak indokoltak, hanem óhajthatónak is tartok. Vannak ugyanis tanulók, a kik némely tantárgyakból pl. a nyelvekből tisztességes előmenetelt tudnak felmutatni, míg a reál tárgyakból pl. a mathesisből alig tudnak valamit. Különb, néha ez megfordítva is jelentkezik. Még arra is van eset, hogy valamely tanuló a nyelvek ismeretében jeles eredményt mutat fel, a mathesisből meg már az elégséges mértéket sem üti meg, a nélkül, hogy rossz akarat jelentkeznék nála. Ilyen esetben, ha nagy körültekintéssel megállapítható, hogy a megalkodott makacsság esete ki van zárva, a compensációt helyesen alkalmazhatnók, mert sehogysem tudom helyeselni azt az elvet, hogy az ilyenekkel szemben (miután tel-nék az ilyen növendékektől, hogy minden tárgyból többet tudjanak,) még szigorubb mértékkel mérjünk. Ellenkezöleg, én az ilyen tanulókkal szemben nyugodt lélekkel alkalmaznám a compensációt.

(Folyt. köv.)

Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

A tiszántuli ev. ref. egyházkerület Elnökségétől.

Nagytszeteletü esperes ur!

Az evangéliom szerint reformált egyház mindenkor Istenbe, az ő kegyelmébe és segítségébe vetette bizodalját. Ez volt reményeinek köziklája. Ámde azt is tudjuk, hogy Isten látható egyházának ügyét emberekre bizta s az emberek gyarló munkájában dicsöitette meg az ő nagyságát.

Legkiválóbb férfaink mindenkor a kor igényei és követelményei szerint vívták Isten nagyobb dicsöségére az igazság harcát a viszonyok által követelt fegyverekkel.

Iskola, könyv, tudomány, vitatkozás, szabadságharcok és békekötések szent küzdelme, a törvények biztosítékai — mindezek dicsö tanulságai elődeink hitének, bátorságának, erejének és kitartásának.

A mai idök harcainak legföb tényezője a sajtó. Református magyar Sionunk sem nélkülözheti a modern idök e hatalmas fegyverét.

Egyházunk heti lapjai és szakközlönyei nemes buzgalommal és elismerésre méltó sikerrel teljesítik e téren nemes feladatukat. Azonban mindinkább meg kell gyözdünnük arról, hogy e korlátok közt nem maradhatunk.

Az ellenséges táborok a napi sajtó számos közlönye fölött rendelkeznek. Irányzatos közleményeik, napi támadásaik, az általok napról-napra széthintett gyanúsítások, ferditések ellenében csak a napi sajtó segítségével védekezhünk. De annak a napi lapnak vérünköl való vérenek, meggyözdésre, célra, hitre, reményre nézve velünk egynek kell lennie.

Ilyet ma csak egyet ösmerünk a magyar sajtóban s ez a Budapesten megjelenö „Magyar Szó.” Évek óta küzd a protestáns érdekek mellett s valóban protestáns napilapnak tekinthető.

Azonban ennek is erősödésre van szüksége, hogy minden irányban méltón és sikerrel tölthesse be feladatát. Ez erőnek önmagunkból kell jönni. Ha önmagunk közt meghasonlunk: szét hullunk, mint oldott kéve, támogatásra nem számíthatunk; tényezök közügyeink igazságos rendezésében nem lehetünk.

Arra kérjük fel tehát Nagytszeteletü esperes urat, s közvetítésével az egyházmegyei gondnok, lelkész és egyházközségi gondnok urakat, a református tanintézetek tanárait, tanítóit, férfiakat és nőket egyaránt, az egyházközségeket, iskolákat, az egyházközségek tagjait, siessenek, a mennyire tehetik, a protestáns napi sajtó támogatására, s mert ez most jelenleg csupán egy budapesti napilap, a „Magyar-Szó” képviseli, tehát erejük, körülményeik és meggyözdésük szerint segítség ezt következő módokon:

1. Jegyezzenek, a mennyiben körülményeik engedik, e lap 25 koronás részvényeiböl egyet, vagy többet; azt egyelőre nem ígérhetjük, hogy ebböl anyagi nyereség fog reájuk háramlani, de az összeg csekélyisége folytán a kockázat sem nagy s az ügy magasztossága böven felér ez áldozattal, mely esetleg nem is leend áldozat.

2. Egyházközségek, felsöb és alsöb iskolák a lehetőség szerint fizessenek elő a nevezett lapra.

3. Hivatalos hirdetményeiket, mint pályázati, építési s más egyebb hirdetéseiket a *napilapok kösül* első sorban ebben tegyék közzé.

4. Egyházmegyei gyüleésekröl, egyházközségi ügyekröl megbizható rövid és gyors tudósításokkal lássák el.

Ez ajánló sorok által semmi mást nem akarunk elérni, mint azt, hogy evangéliom szerint reformált magyar egyházunk nehéz helyzetében ama nemes harcot mennél nagyobb sikerrel harcolja meg s megértve az idök szellemét, oly fegyvereket használjon melyek Isten böles rendelése szerint a mai idök rendje, szerint nélkülözhetetlenek.

Atyafiságos üdvözllettel:

Debrecen, 1903. jan. 24.

gr. Dégenfeld József,
fögondnok.

Kiss Aron,
püspök.

Levél a bihari traktusból a szerkesztöhöz

A bihari egyházmegye rendkivüli közgyülese. A bihari egyházmegye f. év január 23 án Nagyváradon rendkivüli közgyülest tartott Szemes László h. esperes és Ritoök Zsigmond elnöklete alatt. A gyüles egyedüli tárgyat azon felebbezés képezte, a melyet

nehány nagyváradai presbyter nyújtott be az egyháztanácsnak az esperesi állásra adott szavazata ellen. Tudvalevőleg a váradai egyház az egyházmegyei általános tisztújítás alkalmával 6 szavazatát egy szótöbbséggel Csák Máté ellenében Sulyok Istvánra adta. A mennyiben pedig az egyházmegye többi egyházközségéből Csák Máté 18, Sulyok István pedig 23 szavazatot kapott, az az érdekes körülmény állott elő, hogy a váradai egyház 6 szavazatától lett függővé az esperesi állás betöltése. A váradai egyház presbytereinek felebbezése felett kellett hát döntenie az egyházmegyei közgyűlésnek. Ritoók Zsigmond a gyűlés elején meghatározott szavakkal emlékezett meg azon veszteségről, a mely az egyházmegyét egyik világi tanácsbirájának Szugonyh Péter alispánnak f. év jan. 15-én történt elhunytával érte. Ezután a gyűlés reátért a gyűlés tárgyra. A felebbezők kérvényéből a kérdéses szavazat ellen tett kifogások között egy tény világosan meg volt állapítható, hogy egyik algondnoknak a szavazástól való eltiltása helytelen volt s egyszersmind az egyházi törvényekbe ütközött. Pedig ezen egy szavazat leadása lényeges befolyással lett volna az egész ügy kimenetelére, mivel így mindkét esperes jelöltre a váradai egyháztanácsban egyenlő szavazat esvén sorshuzás által döntötték volna el, hogy kit illet jogosan a nagyváradai egyháztanács 6 szavazata. Így elejét vehették volna azon szomorú s az egyházmegye életére egyáltalán nem előnyös huzavonának, a mely már hónapok óta tartja izgalomban a kedélyeket. Ritoók Zsigmond gondnok a következő két rendbeli kérdés feltevésével vélte megoldhatni az ügyet: Érvényes-e a váradai egyháztanács 6 szavazata vagy nem? Másodszor beszámítandó-e, vagy nem? Az utóbbi két kérdés feltevését azon körülménynek szemmel látható beigazolása tette szükségessé, hogy a kérdéses algondnok szavazásának leadásával — az illető szintén a felebbezők között volt — egyenlő szavazatot nyert volna mindenik jelölt. Így joggal kérdésbe tehető volt, hogy ily körülmények között be lehet-e akár egyik akár a másik fél részére számítani a váradai egyház 6 szavazatát. A gyűlés ezen indokok figyelembevételével szótöbbséggel azon álláspontra helyezkedett, hogy a váradai egyház 6 szavazata érvényes és beszámítandó. Az ügyet minden valószínűség szerint megfelelően az egyházkerülethez s így még egy darabig nem lesz rendes esperese az egyházmegyének.*

Végül lehetetlen a legnagyobb sajnálattal meg nem emlékezni azon szenvedélyességről, a szólásszabadság iránt tanúsított azon türelmetlenségről, a mely ezen gyűlés tárgyalásai közben többször megnyilatkozott. Hozzáunk egyházi férfiakhoz főképp nagyon is illenek a sine ira et studio taciturnitas elv. Ha a választási küzdelemben az egyének mint ellenfelek állanak szemközt, abból nem következik, hogy ellenségek legyenek. Nézetünk eltérhetnek, de egyben egyek tartozunk lenni: református egyházunk szeretetében. Ez a szeretet pedig kizár minden szenvedélyességet és türelmetlenséget. Adja az ég, hogy az annyira ohajtott béke és egyetértés a bihari egyházmegyében valahára helyre álljon!

* * *

A második dolog, a miről ez alkalommal értesítlek s a minnek a Prot. Lapban való közlése úgy gondolom, érdemes volna, a következő:

* A mint én más forrásból értesülve vagyok, — nem lesz felebbezés. A viharok elcsendesültek immár s a béke napja feljött. Így van jól!

Szerk.

Jól tudod, hogy mily sokat beszélünk arról, miszerint mily kár a külföldiek tájékozatlansága a magyar prot. ügyek iránt. Midőn az előfizetési árt január elején a „Chronik der Christlichen Welt“ kiadóhivatalához beküldtem, néhány szóval felemlítettem, hogy kár, miszerint a nevezett lap a magyar protestantizmusról soha sem veszen tudomást, bár a világ összes prot. egyházairól szokott írni. Erre a napokban a következő levelet kaptam: Majnai Frankfurt, 1903. jan. 15. Igen tisztelt lelkész ur! Joggal jegyezte Ön meg a „Chronik“ kiadóhivatalához írott soraiban, hogy a magyarországi protestantizmusról oly kevés hírt kapunk. Ismételten megkísérlettem, hogy munkatársat nyerjek, de kevés szerencsém volt. Szíveskedjék a munkatársi tisztséget elfogadni. Rendkívül hálás leszek Ön iránt, ha legalább évenként kétszer egy összefoglaló tudósítást küld hozzánk az egyházi élet fontosabb eseményeiről Erdély kizárásával. A honorárium hasábonként 2 márka.

Azon reményben, hogy ajánlatomat elfogadja maradok szíves üdvözléssel: *Foerster Erich* lelkész, a „Chronik der Christlichen Welt“ felelős szerkesztője.

Igy hát abban a helyzetben leszünk, hogy valahára nem lesznek oly téves felfogásban egyházunk felől. Különben is a „Chronik“ Németország legelterjedtebb egyházi lapja. Tübingában és Lipcsében jelenik meg. Lám a százok gondoskodnak arról, hogy az ő egyházokról tudomást vegyen a külföld. Irnak is olykor cikket a Chronikba, de csak magokról, teljes hallgatva a magyar protestánsokról, mintha azok nem is léteznének. Ezért írja a nagyérdemű szerkesztő, hogy tudósításaimat Erdély kizárásával küldjem.

Rév, 1903. jan. 24.

Szerető barátod:

Veress István,
ev. ref. lelkész.

* * *

Rendkívül örvendek, hogy az értesítői tisztet vállaltad. Régebben a Luthard-féle „Allgemeine Luth. Kirchen-Zeitung“-nak olykor-olykor én is küldözgettem efféle értesítéseket, — de felmondtam neki, mert cikkeit többször megcsönkította és lényegesen átalakította. Arra vigyázz, hogy így ne járj. Tiltakoznod kell már az első ilyenü kísérletnél. Aztán még egyet: emlékezni fogsz, hogy én felettébb szükségesnek tartottam és tartom a hirlapi értesítéseken kívül azt is, hogy specialiter a magyarországi református egyház alkotmányáról hiteles és korrekt forrásmű adassék a német olvasó közönség kezeibe. E célból ajánlottam a lipcsei Lorenz céggel való összeköttetésbe lépést. Ezt az eszmét ne ejtsd el, — arra kérek.

Szerk.

A mezőtúri unitárius mozgalmak, — kellő értékökre leszállítva.

A fővárosi lapok — s azok között a „Magyar Szó“ is — ijesztő híreket közöltek a mezőtúri unitárius mozgalmakról. Ide vonatkozólag most a legilletékeőbb kezeiből a következő értesítést kapjuk és közöljük:

„Arra óhajtok hatni és tenni valamit, hogy egyházunk tagjaiban az igaz kálvinista öntudat és az egyházhoz való szoros ragaszkodás erősítség, s ebből folyólag a légcsekélyebb tünetet is éber figyelemmel kísérem, hanem azért, mert az egyházunkban jelzett unitárius mozgalmat úgy a Mezőtúr és Vidéke, a mely

tömeges áttérést jelzett, mint a Magyar Szó, a mely már 600 áttérésről beszél, tulozták.

A tény az, hogy mindössze 16 ember jelent meg a lelkészi hivatalban annak kijelentésére, hogy egyházunkból kilépnek és az unitárius egyházba óhajtanak belépni. Ezek az emberek tenyleg a város ugynevezett Ujváros részében élnek, hol egyházunk 1896-ban új templomot épített, most pedig lelkészi lakot épít, hogy a 3 ik lelkészi állást még ez évben betölthesse.

Közbevetőleg megjegyzem, hogy ezen Ujváros eredetileg szőlős kertből alakult, melynek első lakosai szegényemberek voltak, a kik vagy öröklött szőlőföldjökön, vagy azon időben még olcsón vett szőlőbirtokon építettek magoknak házacskát s így könnyebben jutottak lakáshoz, mintha a már kiépült városban vettek volna. Ezen település azonban már jó régen volt (lehet talán 80 vagy 100 éve) s ma már vagyonos emberek is laknak ott.

Megjegyzem még azt is, hogy ezen Ujvárost 25 év óta úgy ismerem, hogy annak mindig követelése volt a városon is, az egyházon is s ha egyik kívánsága teljesült, másik kívánsággal állott elő (külön városi igazgatás, külön iskolák, templom, lelkész, külön egyház stb.) Jogos kívánságainak teljesítése előtt sem város, sem egyház nem zárkózott el soha. Önkényt érthető tehát, hogy mivel ezen Ujvárosnak apraja-nagyja nemzedékről-nemzedékre abban növekedett fel, hogy neki követelőznie kell s az ő követeléseit teljesíteni kell, folyton békételenkednek, s termékeny talajra talál náluk minden olyan téves eszme, (en nevezem tévesnek, ők igaznak tartják), mely őket a fenn álló rend vagy megszokott helyzet megváltoztatásával az emberi sors javítására (???) csábítja.

Ilyen maszlagot pedig kapnak eleget a vándor apostoloktól, de meg közülök egyik-másik távo! eső vidékre megyen rövidebb hosszabb ideig vagy kubikolni, vagy kenyérét másképp megkeresni s olykor tévtanokkal saturálva érkezik haza, itthon aztán arról beszél, hogy mit hallott másutt?

Mi lehet már most az oka az egyházunkban most felmerült szakadárságnak?

Ha nem mondom is tudod.

A mai időben a megélhetési viszonyok egyaránt nehezek hivatalnokokra, kereskedőkre, iparosokra, munkásokra egyaránt.

A tehertől mindenki szabadulni óhajt. Nálunk pedig a teher elég nagy. Csak nagyjában jelzem, hogy az 1901. évben (más adatok nincsenek számszerűleg előttem) fizetett Mezőtur város lakossága:

egyenes állami adóba . . .	294.865.49	koronát
általános jöv. pótagóba . . .	78.459.64	"
városi pótagóba	199.924.76	"
vizszabályozási adóba . . .	144.864.04	"
ev. ref. egyházi adóba . . .	67.713.83	"

Összesen : 785.827.76 koronát.

A tehertől szabadulni törekvő ember az állami adótól, városi pótagótól, vizszabályozási adótól nem menekülhet, óhajt tehát menekülni attól, a mit a szabadelvű törvények alapján megtehet, az egyházi adótól.

Azt már tudják, hogy ha törvényesen be nem vett felekezetbe óhajtanak átlépni, vagy ha felekezet nélkül akarnak lenni, még 5 évig fizetniük kell az elhagyott egyházba az egyházi adót. Kiszimatolták tehát és valami itt járt orosházai embernek a felvilágosításai is hatottak rájuk, hogy unitáriusokká lesznek, így egy-

szerre megszabadulnak az egyházi adózástól; mivel pedig körülünk messze földön nincs unitárius ekklézsia, oda sem fognak adózni.

Ezek a kilépési szándékukat bejelentett emberek azzal indokolják kilépésüket, hogy sok az egyházi adó s mivel azon ő kívánságuk, hogy az állami adót nem fizető egyháztag egyházi adót se fizessen, vagy legfeljebb 1 koronánál többet ne fizessen, szinte teljesíthetetlen, azzal fenyegetőznek, hogy az egyházból kilépnek. Nem gondolják ők azt meg, hogy azon 8 koronáért, melyet ez idő szerint egyházunk tagjai egyházi adó (régii párbér) címen páronként fizetnek, egyházunk az ő gyermekeiknek iskolát tart fenn stb. stb.

Most dolgozik egyháztanácsunk az egyházi adó reformján, mely szerint a vagyonnélküli egyháztagok adóját a 8 koronáról 3-4 koronára szándékozik lecsökkenteni s az állami adót fizetőkét fokozatosan emelni. Hogy miben állapodik majd meg egyházunk, illetve egyházközségünk, az még a jövő (ámbar a közel jövő) titka. Mához egy hétre lesz benne egy szélesebb körű értekezlet, mely hivatva lesz a kiküldött bizottság munkálatai felett véleményt nyilvánítani, hogy aztán a dolog a törvényes fórumok elé kerülhessen a siker reményével.

Én azt hiszem, hogy ezen mozgalom is arra az ujvárosi emberrel már vele született s most a sokféle téves eszme által még felbátorított felfogására vezethető vissza, hogy „mink akarjuk, s annak meg kell lenni; különben . . .“ És azt hiszem, hogy ez a szakadárság is épp úgy el fog mulni, mint elmúltak a többiek, midőn hiveink között a Gyomáról hozott nazarénus és baptista eszmék kezdettek hódítani, de tartósabb eredmény nélkül.

Én szerintem ezen dologgal nyilvánosan, azaz lapokban foglalkozni oly módon, hogy a szakadárók nagyobb reményre hangoltassanak, nem érdemes. Napi helyi kérdés ez, melylyel egyházunk maga, a maga hatáskörében is megbirkozik s rövid időn el fog mulni, mert a szakadárók mégis a józan eszökhöz fognak fordulni, mikor tudatára ébrednek annak, hogy mit nyertek és mit vesztek.

Ennyi az, a mit veled legjobb meggyőződésem szerint közölhetek.“

IRODALOM.

Fülöp József egyházi beszédei. Fülöp József körmendi ev. ref. lelkész „Evangéliumi keresztyén templomi beszédek közönséges és különféle alkalmakra“ cím alatt 37 beszédet tartalmazó füzetet bocsátott közre az elmúlt év végén.

A beszédeket, értékök szerint, két részre választom: sikerült jó beszédek és kevésbé sikerültek. Ez utóbbiak inkább a füzet elején vannak. És hogy kevésbé sikerültek, oka leginkább az, hogy szerző nem bocsátokozik elég mélyen, s nem ír elég tömören. A 22-ik lapon van egy nem hosszú karácsonyi beszéd 6 részre osztva s mind a hatszor ugyanazon menetben (testi-lelki; testi-lelki értelemben) tárgyalja a részeket. Reám azt a benyomást tette, hogy ez a tárgyalási modor nem vonzó, az ünnepi hangulatot nem fokozza, hanem elernyeszti.

Helyes dolog volt, hogy szerző két urvacsora-oztás utáni beszédet is közre bocsátott. Az egyik kará-

cseny első napján délutáni alkalomra. Ezt a legátusok fogják leginkább használni, a kik bizony az urvacso-
osztás utáni beszédekben nem igen válogathatnak. A
másik e nemű beszéd a 72-ik lapon olvasható. Nem
hallgathatom el a beszéd egyéb jó oldala mellett,
hogy a felosztást nem tartom sikerültnek, szövegszerü-
nek. Alapige ez: „Térj meg én lelkem a te nyugodal-
madba, mert az Ur jól tett teveled.“ Felosztás: I.
mindenkor hálaival emlékezzünk nyugalomunk szerzőire
II. hiven megálljuk tett fogadásainkat. Több helyen
jobb felosztást várnék Fülöptől, mert füzetét olvasva,
érezik, hogy olyan jó írival van dolgunk, a kitől méltán
várjuk ezt.

A 83-ik lapon levő aratási beszéd az addig olva-
sottak között, legjobb beszéd. Szinte szeretnénk, ha
szerző tovább tárgyalja a szép textust. Tanév kezde-
tére irt 3 beszéd közül legtöbb bibliai iz van a har-
madikban. A régi időben iskoláinkért tett nagy áldo-
zatokat még jobban ki kellett volna emelni.

Okt. 6-ra van három beszéd, Az ilyen beszédek-
nél nagyon vigyázni kell arra, hogy mennyit vihetünk
templomi szószerkebe. A harmadik beszéd II-ik része
kissé gyenge. Tanév végére, reformáció eml. közönsé-
ges alkalmakra, iskola-, orgona, keresztelő edény s
medence stb. stb. felavatására irt több beszéd zárja
be a füzetet.

Egyikreformációi beszédjében felsorolja Wald Péter,
Wickliffe, Husz, Prágai J. Luther, Zwingli reformáto-
kat — Kálvint nem említi sehol. Én még a magyar
reformátorokat is megnevezném s oda illetném a
hallgatóság elé, hadd ismerje népünk minél jobban
azokat, kiknek mi magyarok sokat köszönhetünk.

Tisztán, gördülékenyen ír; a kik használni fogják,
könnyen megtanulhatják e beszédeket.

Ajánlom szerzőnek, hogy más művében óvakod-
jék az ilyen kifejezésektől: „az alsó osztály el volt
nyomva, *szabad* talan volt“ (128-ik lap), „az Istentől
nyertük mi emberek életünket s *ő gondvisel ben-
nünket.*“

Nyomása tiszta, kiállítása csinos. Ajánlom a
munkát lelkészársaimnak. Ára 3 korona kapható
szerzőnél.

Zih Sándor,
ev. ref. lelkész.

Előfizetési felhívás. Dr. Dods Márk edinburghi
theol. tanár „Szt. János evangéliumának magyara-
zata“ e. angol munkájának II. (befejező) kötetét magyar
nyelvre átdolgozva sajtó alá rendeztem s ha az első
kötethez hasonló pártfogásra talál a jövő hóban nyom-
dába adom. Hogy a pártolás mértéke felől magam
tájékozhassam, bátor vagyok ez előfizetési felhívást
közre adni. A munka második kötetének tartalma 26
fejezetből áll s magába foglalja János evangéliumának
magyarozatát a 12 fejezettől végig, a következő címek
alatt: 1. Jézust Mária megkeni drága kenettel. 2. Jézus
bevonulása Jeruzsálembe. 3. A gabonaszem. 4. A kereszt
vonzó hatalma. 5. Krisztus megnyilatkoztatásának ereje.
6. Lábmosás. 7. Judás. 8. Jézus megjelenti halálát. 9.
Ut, igazság és élet. 10. A ki látja a Krisztust, látja az
Atyát. 11. A Kr. hagyatéka a béke. 12. A szőlőtő és a
szőlővesszők. 13. Kr-nak nem szolgálai, hanem barátjai
vagyunk. 14. A Szt. Lélek a Krisztus bizonyága. 15.
Jézus utolsó szavai. 16. A Kr. közbenjáró imádsága.
17. Az elfogatás. 18. Peter tagadása és bűnbánata. 19.
Jézus Pilátus előtt. 20. Mária a kereszt alatt. 21. A
megfeszítettetés. 22. A feltámadás. 23. Tamás bizonyág-

tétele. 24. Jézus megjelenése a galileai tengernél. 25.
Péter megbízatása. 26. Befejezés.

A mű körülbelől 20—22 nyomtatott ivre fog ter-
jedni, melyet *Hornyánszky* Viktor műintézete állít
elő az első kötetéhez hasonló formában. A könyvek
szétküldése Isten segedelmével husvét körül törté-
nik meg.

A II. kötet előfizetési ára 3 korona (bolti ára
4 kor. leend) melynek beküldése esetén a megrendelő
bérmentve kapja a könyvet, de lehet utánvéttel is ren-
delni. A ki mindkét kötetet egyszerre rendeli meg, annak
a két kötetet 6 koronáért küldöm, 8 korona bolti ár
helyett. Az érdeklődők sziveskedjenek a megrende-
lést nálam február hó végéig eszközözni: Magamat
s szerény munkámat az érdeklődő közönség nagybecsű
jóindulatába ajánlva, kiváló tisztelettel maradok *Visz-
lón,* (postahely) *Baranya megye,* 1903. január hó.
Lukácsy Imre ev. ref. lelkész.*

K Ü L F Ö L D.

Az anglikán egyház hitcikkei.

(Folytatás.)

10. A szabad akarat.

Az ember állapota az Ádám eleste után olyan
természetű, hogy saját természeti ereje és jócselekedetei
által nem tudja magát változtatni, a hithez és Isten
szerinti élethez alkalmazkodni. Éppen ezért nem áll ha-
talmunkban Istennek kedves és tetsző jócselekedeteket
művelni, csupán Istennek a Krisztusban felénk nyújtott
kegyelme által tehetünk szert jóra irányuló akaratra,
aztan cselekedetekre, ha megvan bennünk ezen jóra
irányuló akarat

11. Az ember megigazulása.

Mi egyedül a mi Urunknak és Megváltónknak, az
Ur Jézus Krisztusnak érdeméért számítatunk igazak-
nak Isten előtt hit által, nem pedig saját cselekedetünk,
vagy érdemünk által. Éppen azért az a tudomány, hogy
mi egyedül hit által igazulunk meg, nagyon fontos és
vigasztalással teljes tudomány, a mint ez a megigazu-
lásról szóló homiliában bővebben ki van fejtve.

12. A jócselekedetek.

Noha a jócselekedetek, melyek a hitnek gyümöl-
csei és a melyek a megigazulás után jönnek létre, nem
távolíthatják el bűneinket és nem képesek kiállani az
Isten ítéletének szigorúságát: mégis azok kedvesek és
tetszők Isten előtt a Krisztusért s az igaz élő hitből
szükségszerűleg következnek, mert általok lesz nyilván-
valóvá az elő hit, miként a fa gyümölcsei által.

13. A megigazulás előtti cselekedetek.

Azon cselekedetek, melyeket a Krisztus kegyel-
mét és a Lélek ihletését megelőzőleg cselekedtünk,
nem kedvesek Isten előtt, mivel nem a Jézus Krisztus-
ban vetett hitből származnak, sem kegyelmet nem sze-
rezhetnek számunkra, sem pedig, (mint a scholastikusok

* Az ilyenmű előfizetésekre támaszkodó művekből célszerű
volna egy-egy fejezetet mutatványképpen közölni. Szerk.

tanították) megfelelő kegyelmet nem érdemelnek, sőt inkább, mivel azok nem úgy cselekedtek, mint a hogy Isten akarja és parancsolja, hogy cselekedtessenek: szerintünk kétség nélkül bűnös természetűek.

14. A felesleges jócselekedetek.

Az Isten parancsolatai mellett, felett és ezeken kívül álló olyan szabad cselekedetek, miket felesleges jócselekedeteknek szokás nevezni, merészség és hitelenség nélkül nem is gondolhatók, mert ezek által az állítatik, hogy nem csupán annyit tesz az ember Istennel szemben, a mennyi kötelező, hanem ezen felül többet is; már pedig Krisztus nyilván mondja: „Ha ti annyit tettetek, a mennyi nektek parancsolva van, mondjátok: mi haszontalan szolgálak vagyunk.“¹

15. Krisztus egyedül bűn nélkül való.

Krisztus a mi természetünknek valóságát vette fel, mindenben hasonló volt hozzánk, kivéve, hogy bűn nem volt benne, melytől teljesen ment volt ugy testében, mint lelkében. Ő azért jött, hogy makula nélküli bárány legyen és egyszeri feláldozásával elvegye a világ bűneit, s mint Szent János mondja, bűn nem volt Ő benne. De mi mindnyájan, noha megkeresztelkedtünk és a Krisztusban újjá születtünk, mégis sokszor megessünk, és ha azt mondjuk, hogy nincsen bűn mi bennünk, magunkat csaljuk meg és nincsen igazság mi bennünk.²

16. A keresztség után elkövetett bűn.

Nem minden, a keresztség után szándékosan elkövetett bűn egyszersmind Szentlélek elleni bűn s így nem minden bűn megbocsáthatatlan. Éppen ezért a bűnbocsánatot nem szabad mellőzni azoknak, kik a keresztség után estek bűnbe. Miután Szentlelket vettünk, eltávozzhatunk a nekünk adott kegyelemtől és bűnbe eshetünk és Istennek kegyelme által újra felemelkedhetünk és megjobbíthatjuk életünket. Éppen ezért kárhozzatjuk azokat, a kik azt mondják, hogy nem vétkezhetnek többé, a míg élnek, vagy a kik tagadják a bűnbocsánat lehetőségét azok részére, kik valóban fájlják bűneiket.

17. Az eleve elrendelés és kiválasztás.

Az életre való eleve elrendelés alatt Istennek azon mindenható akarata értendő, miszerint (a világ fundamentomának felvetése előtt) megmásíthatatlanul határozott felőlünk titkos tanácsában, hogy megszabadítja az átoktól és kárhozzattól azokat, a kiket az emberiség közül elválasztott a Krisztusban s ezeknek a Krisztusért örök idvességét ad, mint a kiket irgalmasságának edényeivé tett. Annakokáért azok, kik Istennek ilyen kiváló adományával vannak felruházva, kötelezve vannak Isten akaratja szerint Lélek által járni illő módon; ezek kegyelem által hivatnak el; szabad tetszésből igazítottanak meg; fiuvá fogadás által Isten fiaivá lesznek, hasonló lesznek az egyszülött Fiúnak, az Ur Jézus Krisztusnak képmásához; buzgón gyakorolják magokat a jó cselekedetekben mind az ideig, miglen Istennek kegyelméből elnyerik az örök idvességet.

Az eleve elrendelésnek és elválasztásnak isteni határozata a Krisztusban a kegyes emberekre nézve felette való nagy gyönyörűség, boldogság és kibeszél-

hetetlen vigasztalás, az ilyenek érzik magokban Krisztus lelkének munkáját, a hus és földi tagjaik cselekedeteinek megöklését, elmélyők elé magasztos és mennyei dolgok iratnak, melyek részint nagy mértékben irányítják és erősítik hitöket az örök idvességre, hogy örüljenek Krisztus által, részint buzgón ösztönzik őket az Isten szeretetére. Másfelől a kétkedő és testi emberek, kiknek Krisztus lelkének hiányában lebeg folyton szemeik előtt Isten eleve elrendelésének határozata, felette veszedelmes romlásban vannak, mert a sátán vagy kétségbeesésbe, vagy a tisztátalan élet veszedelmei közé üzi őket, a mi épp oly veszedelmes, mint a kétségbeesés. Továbbá nekünk Istennek ígéreteit olyan módon kell fogadnunk, a mint azok közönségesen a szentírásban élénk a latnak és cselekedeteinkben Isten akaratát kell szem előtt tartani, a mi világosan ki van jelentve számunkra Isten ígéjében.

18. Az örök idvösség egyedül a Krisztus neve által nyerhető.

Azokat is kárhozzatjuk, a kik azt átalják mondani, hogy minden ember azon törvény vagy szekta által tartatik meg, a melyet vall s éppen ezért szorgalmasan alkalmazkodnak életökben a törvényhez és a természet világához. Mert a szentírás elébünk tárja hogy egyedül a Jézus Krisztus neve az, mely által megtartatunk.

19. Az egyház.

A Krisztus látható egyháza a hívők olynemű társasága, melyben Istennek tiszta ígéje predikáltatik és a sakramentumok helyesen szolgáltatnak ki a Krisztus rendelése szerint minden olyan esetben, amikor azoknak szükséges volta fent forog,

A jeruzsálemi, antiochiai és alexandriai egyházak tévedtek; hasonlóképpen a római egyház is tévedett, nem csupán a ceremóniák tartásaiban és módjaiban, hanem a hit dolgaiban is.

20. Az egyház tekintélye.

Az egyháznak hatalmában áll szertartásokat vagy ceremóniákat határozni és tekintélye van a hit controverziáiban: mindamelllett törvénytelen dolog, ha az egyház olyan dolgot rendel el, a mi Isten írott ígéjével ellenkezik, sem nem magyarázhat az írásból valamely helyet úgy, hogy az egy másikkal ellenkezik. Tehát, noha az egyház a tanubizonysága és őrizője a szentírásnak, mindazáltal semmit sem szabad határozni ugyanennek ellenére s a szentírásen kívül semmiről sem állíthatja, hogy annak hite az üdvösségre szükséges.

21. Az egyetemes zsinat tekintélye.

Egyetemes zsinatok csupán csak a fejedelem parancsából vagy óhajtásából hívhatók össze. S ha összehívhattak (mivel ezeket emberek gyülekezete alkotja, a kik közül nem mindenki kormányoztatik a Lélek és Isten ígéje által): tévedhetnek és gyakran tévedtek is az Istenre vonatkozó dolgokban. Éppen ezért az ezek által hozott határozatoknak sem erejük, sem tekintélyök nincs a végből, hogy az idvességre szükségesek legyenek, kivéve, ha kimutatható rólok, hogy a Szentírásból vannak véve.

22. A purgatorium.

A purgatoriumról, bűnbocsánatról, istentiszteletéről, imádról, valamint a képekről, ereklyékről és a

¹ Luk. 17: 10.

² I. János 1: 8.

szentek segítségül hívásáról szóló római tan hiába való találmány s nem alapul az irás szükségszerűségén, sőt inkább ellenkezik az Isten igéjével.

23. Az egyházban való szolgálat.

Nem tartjuk jogos dolognak, ha bárki is maga vállalja magára a közönséges igehirdetésnek és a sákramentomok kiszolgáltatásának tisztét a gyülekezetben, mielőtt törvényesen elhivatott és kiküldetett volna ugyanezeket teljesíteni. Azokról ítéljük, hogy törvényesen hívattak ei és küldettek ki, a kiket olyan egyének választottak és hívtak el e munkára, kiknek köztekin-télyök van a gyülekezetben a végből, hogy lelkipászto-rokat hívhassanak el és küldhessenek ki az Ur szőlőjébe.

24. A gyülekezetben oly nyelven kell beszélni, a mit a nép megért.

Az Isten igéjével és az ő egyházi szokással me-rőben ellenkezik, ha a nyilvános imádság vagy a sákramentomok kiszolgáltatása a nép előtt érthetetlen nyel-ven történik.

25. A sákramentomok.

A Krisztustól rendelt sákramentomok nem csupán a keresztyének vallástételének jegyei vagy jelei, hanem inkább a kegyelemnek bizonyos bizonyosságai és hatályos jelei és Istennek irántunk való jóindulata, melyek által láthatatlan módon munkálkodik bennünk s nem csupán feleleveníti, hanem szilárdítja és erősíti is benne vetett hitünket. Krisztus Urunk két sákramentomot rendelt az evangéliumban, u. m. a keresztséget és urvacsorát. A többi, közönségesen sákramentomoknak nevezett dol-gok, u. m. a konfirmálás, bűnbánat, papavatás, házasa-g és utolsó kenet, nem tekintendők az evangélium szerint sákramentomoknak, mint a melyek részint az apostolok tévelygő utódai alatt jöttek be, részint pedig mint életre vonatkozó rendtartások vannak megengedve a szentírásban, de nem sákramentomi természetűek, mint a keresztség és urvacSORA, mert Istentől rendelt látható jeggyel vagy rendtartással nem bírnak.

A sákramentomokat nem azért rendelte Krisztus, hogy őket bámulják, vagy körül hordozzák, hanem hogy helyesen éljenek velők. Csupán csak a méltók vehetik azokat úgy, hogy hasznos hatályuk vagy eredményök legyen, a méltatlanok pedig kárhozatot vesznek, mint Szt. Pál mondja.

26. A lelkészek méltatlansága nem gátolja a sákramentomok hatályát.

Noha a látható egyházban a gonoszok mindig együtt vannak a jókkal és gyakran éppen a gonosz tesz szert főhatalomra az igehirdetésben és a sákramentomok kiszolgáltatásában: mindazáltal ezek nem a lelkészeknek, hanem a Krisztus nevében történnek, az ő rendelése és tekintélye alapján s nekünk hasznunkra válik a szolgálat, úgy az Isten igéjének hallgatását, mint a sákramentomok elfogadását illetőleg. Mert sem a Krisztus rendeletének hatályát nem szüntetheti meg ezeknek istentelensége, sem Isten adományainak kegyelme nem kissebbedik azokkal szemben, kik hit által és helye sen fogadják el a nekik kiszolgáltatott sákramentomo-ka-t; ezek hatályosak, mivel a Krisztus rendeletén és ígéletén alapulnak, noha bűnös emberek szolgáltató-ják is ki.

Nem kevésbé az egyház tanfoglalmához tartozik az is, hogy szemmel kísérje a gonosz szolgákat s azo-

kat, kiket botrányos tudománnyal vádolnak s végezetre, ha hibásaknak találtnak, igazságos ítélet alapján tétes-senek le.

27. A keresztség.

A keresztség nem csupán a vallástétel jegye és válaszfal eszköze, mely által a keresztyének más nem keresztyénektől megkülönböztethetők, hanem a regeneratio vagyis ujjá születés jegye, mely által, mint intéz-mény által a törvényesen megkeresztelt egyének beo-latnak az egyházba, mely által a bűn bocsánatának ígéréte és a Szentlélek által Isten fiaivá való fogadta-tásunk láthatólag jeztetik és elpecsételtetik; a hit erősbül s a kegyelem az Istenhez intézett inádság által gyarapodik.

A gyermekek keresztelese oly módon szolgálta-tandó ki az egyházban, hogy az a Krisztus rendeleté-nek leginkább megfeleljen.

28. Az urvacSORA.

Az urvacSORA nem csupán azon szeretetnek jegye, melylyel a keresztyéneknek egymás iránt kell viselked-niök, hanem sokkal inkább a Krisztus halála általi váltságunk sákramentoma. Ehhez képeest azokra nézve, kik helyesen, méltólag és hittel fogadják el, a kenyér, a mit megtörünk, a Krisztus testében való részvétel s hasonlóképpen az áldás pohara a Krisztus vérében való részvétel.

Az urvacSORAI transsubstantiatio (vagyis a kenyér és bor lényegének átváltozása) a szentírásban nem tanítatik, sőt ez ellenkezik az irás szavaival s a sákramentom természetének elferdítése, a mi sok tévhitre szolgáltató alkalmat.

A Krisztus testét az urvacSORÁBAN csupán meny-nyei és lelki módon adjuk, vesszük, és esszük s az eszköz, melynek segítségével az urvacSORÁBAN az Ur testét elfogadjuk és esszük: a hit.

Az urvacSORAI sákramentom a Krisztus rendelése szerint nem tartandó kitéve, nem hordoztatható körül, sem felmutatni vagy imádni nem szabad.

(Folyt. köv.)

(Edinburgh.)

Angolból fordította:

Nánássy Lajos.

NEKROLOG.

DR. BÖHL EDUÁRD

1836. nov. 18.—1903. jan. 24.

A gyászhir első hallásának hatása alatt igazán erőtelennek érzem magamat arra, hogy felejthetetlen jó tanítómról, tisztársamról, barátomról az ő nagy szel-leméhez méltóan emlékezzem meg. Más hangulat szállja meg lelkünket egy egy kimagasló férfiú halalakor, ha hozzá bennünket csakis a szoros értelemben vett hiva-tali viszony, vagy a tárgyilagos tisztelet, becsülés er-kölesi számai fűznek és ismét más a kedélyünk nyilvá-nulása, ha azzal, a ki sorainkból kidőlt, a rokonszenv,

hála és szeretet aranylánci csatolnak egybe. Ilyenkor nem tartózkodunk érzelmeinknek nyilvános kifejezésétől még abban az esetben sem, ha netalán kizárólag egyéni gondolatainkat mondjuk is el; annál indokoltabb tehát jelenleg az én fájdalmas megemlékezésem tolmácsolása, mert Böhl Eduárd nemcsak hivatása és hivatala teljesítésének helyén, azaz Bécsben és Ausztriában, de közelebről magyarországi ev. ref. egyházunkban, Németországban, Hollandiában, Helvétiaiban és az amerikai presbyteri egyház körében is áldásos hatást fejtett ki és velem együtt igen számosan gondolnak reá áldó kegyelettel.

Nagy igazság rejlik abban a profétai mondásban, hogy „a bölcsek fénylenek, mint az égnek fényessége és a kik sokakat az igazságra vezérlelnek, mint a csillagok örökkön örökké”. Ugy van! Mert a tapasztalati élet azt igazolja, hogy a hű, igaz, bölcs tanítók által elhintett magvak nem enyésznek el nyomtalanul; sőt ha szinte gyakorta hosszú ideig elrejtve maradnak is, idejében gyökeret vernek s a föld burokjából előtörve, erőteljes, gyümölcsöző sudarfává fejlődnek. Nekem is most, Böhl Eduárd halálhíre hallatára úgy tetszik, mintha a német nyelvű theologiai tudományosság színteréről, az evangéliumi reformált egyház hitelveinek, jogainak, missiójának utolsó hirdetője, terjesztője, apológétája költözött volna el ama jobb hazába, a hol nincs sem felekezeti sem nemzetiségi, sem semmi néven nevezhető válaszfal, csak élet, halhatatlanság, dicsőség, üdv. Ám, ha eltávozott is e derék, e nemes, e jó lelkű keresztyén közülünk, ha olykor olykor önmaga is aggodalommal látta egyházunk veritékes tusait — a melyekben nagy része volt, — ha nem érthette is meg mindenben vágyainak teljesülését és törekvésének remélt sikereit: de erős hittel meg volt győződve a felől, hogy az evangéliom minden ellenségén győzedelmeskedik és azok a bibliai örök igazságok, a melyeket ő vallott, tanított és védelmezett, egykoron tökéletes diadalra jutnak.

Ez a hit, ez a tudatosság bátorította, lelkesítette tanári és írói működésében, ezt a hitet, ezt a tudatosságot buzgólkodott átplántálni tanítványainak, hitsorsosainak keblébe; ez tette lényét, fellépését s a vele való érintkezést olyan vonzóvá és megnyerővé, hogy a ki csak egyszer beszélt is vele, felismerte benne az igazi keresztyén tudóst és a jó embert.

Áldott munkás élete nyitott könyvhöz hasonlított; felesleges vala tehát mindidáig, hogy a reá vonatkozó adatokat gyűjtögessük, azokat kiszinezsük és nyilvánosság elé bocsássuk. Most sem akarom én az ő elszállott szellemét magasztalással terhelni; de mert a kiválóbb emberek életének minden mozzanata tanulságos és jellemző szokott lenni, megkísérlem, bár halvány vonásokkal, rajzolni pályáját, működését, hatását.

(Folyt. köv.)

Dr. Erdős József.

KÜLÖNFÉLÉK.

MITROVICS GYULA

debreceni lelkész halála.

Napok óta haldoklott . . . s azok előtt, kik hozzá közelebb álltak, fájdalom! rég tudva volt

hogy napjai meg vannak számlálva . . . ! És mégis e pillanatban, midőn meghalt s a városan átzugó harangok s a tornyokra, palotákra, középületekre kitüzött fekete lobogók az előre látott szomorú vég beállását hirül hozzák; szívünk nagyot dobban, s könyezve állunk meg az Isten emberének egyszerü koporsója felett. Ismét hirdetniünk kell tehát, hogy az Ur az ő szolgálóinak sem adott változhatatlan erősséget. Kevesebben vagyunk egy eszes, tudományosan képzett, sokra hivatott, sokat dolgozott, s igaz kálvinista magyar tudóssal s mindenekfelett kevesebben vagyunk egy becsületes, a külső látszatra nem sokat adó, de valóban nemes lelkű jó emberrel, ki *tényleg* jobban tudott szeretni, mint a hogy mutatta . . . ! Hetedik esztendeje, hogy egy más egyházkerületből Debrecenbe jött, s aligha csalódunk, ha kimondjuk, hogy sorsa ezzel lett megpecsételve. Más világot talált itt, mint a hogy gondolta . . . s az új viszonyokba sehogy sem tudván magát beleélni . . . csakhamar *teljesen* visszavonult a közügyektől; egyedül templomi katedrájának élt s e katedráján tul másutt évek óta alig lehetett látni őt, a buskomoly, szinte szomorú kedélyű s már külső megjelenésével is tiszteletet parancsoló férfiut. Mi igazán szerettük őt s ma is fáj tudnunk, hogy ez a nemes lelkű ember Debrecenbe hozott nagy terveit nem valósíthatta meg. Egyébiránt a megboldogult felől mi e pillanatban és helyen csak emlékezni akarván, — élet- és jellemrajzának megírását másnak engedjük át. Mi csak annyit említünk itt fel, hogy azon nagy s szinte válságosnak mondható betegsége után, melyen ezelőtt körülbelül másfél esztendővel ment át, teljesen felépült s mi még sok esztendőt ígértünk neki. Másképpen történt! Régi gyomorbaja a múlt esztendő végén, december elején ágyba döntötte s ettől fogva élete nem volt egyéb lassu haldoklásnál. Eszméletét már napokkal ezelőtt elveszítette s folyó hó 21-én kiszenvedett. Áldott legyen közöttünk az ő igaz emléke!

Temetése folyó hó 27-én folyt le nagy és megható részvét mellett. A Kosuth-utcai templomban *Görömbey Péter* felső-szabolcsi esperes tartott felette hű és találó emlékbeszédet s ennek végeztével imádkozott. A temetőben a nyitott sírnál ismét egy imádság következett, melynek szárnyain Dr. *Erdős József* theol. akad. tanár emelkedett fel a kegyelem trónjához s kért gyógyító balzsamot a megsebesedett szivekre. Végül a sárospatakiak nevében, — a kiket a testvér főiskola theologiai akadémiai tanárkara képviselt testületileg — a megboldogultnak egykori tanítványa s a tanári katedrán hivatott utódja *Novák Lajos* bucsuzott el az idvezülttől, kinek — mint mondta — ők látták a csillagát s jöttek, hogy

neki tisztességet tegyenek. Szép és igaz volt ez a beszéd is s hervadhatatlan levele leend annak a koszorúnak, melyet az elismerés tett le a *Mitrovics Gyula* sirjára. Megérdemelte.

— **A debreceni ev. reform. theologiai akadémia** Hittanszaki Önképző Társulata, a kálvinista öntudat erősítése céljából 1903 febr. hó 1-én, d. u. 5 órakor a főiskola dísztermében negyedik Protestáns Estélyét rendezte, melyre t. címedet és b. családját szíves szeretettel hívja meg a rendezőség. A meghívó belépő jegyül szolgál. A terem fél 5 órakor fog kinyitni. Jótékony adományok a kített perselyekbe a „Hittanszaki Önképző Társulat“ részére köszönettel fogadtnak. Műsor: 1. Esti hymnus Bethoventől. Előadja a főiskolai énekkar. 2. A protestantizmus és a nők. Irta és felolvassa: Csiky Lajos theologiai tanár. 3. „Anna keserve“ Irta: Jókai Mór. Szavalja: Szűts Margit urhölgy. 4. Aufenthalt Schubert-től. Énekli: Hajdu László joghallgató, zongorán kíséri: Balogh István joghallgató. 5. Felolvas Ujlaki Miklós a hittanszaki önképző társulat atelnöke. 6. Bihari érzelgője, cimbalmon előadja: Bernáth Gizella urhölgy. 7. A XLVI. Zsolt. 1. verse. Előadja a főiskolai énekkar. A zongorát Szendrő Sándor ur szívességből engedte át.

— **Báró Bánffy Dezső . . . otthon.** Mi is meglehetősen ismerjük ezt a *magyar* Barbarossát; de természetesen legjobban, legközvetlenebbül mégis csak *otthon* (!) ismerhetik őt. Eppen azért érdekesnek találjuk, a mit e nagy emberünkről az „Erdélyi Prot. Lap“ ír. „Igazgatótanácsunk ez évi első gyűlését e hó 15-én tartotta meg *Báró Bánffy Dezső* főgondnok elnöklésével. A főgondnok ő excellenciája a tagoknak erőt, kitartást és buzgalmat kívánt a sokoldalú munkához és sikert anyaszentegyházunk minden hü munkása igyekezetére. Hisszük megadja a jó Isten! A mi pedig az emberi igyekezettől függ, az is lehetetlen, hogy a várakozásnak meg ne feleljen, mikor olyan vezérmunkásunk van, mint *Báró Bánffy Dezső*, a ki időt, fáradságot, költséget nem kimélve elől jár mindenütt tündöklő példával, hol a magyar nemzeti érdekek szolgálatáról s az ev. ref. egyház építéséről van szó. Nekünk úgy tetszik, hogy *Br. Bánffy Dezső* alakja, mióta visszavonult az activ politika teréről, folyton s az utóbbi időkben éppen rohamosan nő. Nem ő lett mássá. Oka tehát a közélet szörnyű visszaesése, mely minél mélyebbre süllyed a változatlan szikla, azon mértékben látszik nőni és emelkedni. Egy igazi férfi jellem; a magyar nemzeti törekvések tipikus alakja s zászlótartója. Vajha ne csak lobogtatná, de diadalra is vihetné e zászlót!“

— **Egyházi adózás.** Mint a „Sárospataki Lapokban“ olvassuk, Budapesten az ev. ref. egyházi adóügyet legközelebb rendezték oly módon, hogy az eddigi fizetéseknek önként való emelésére hívták fel az egyháztagokat, akik a legnagyobb részben eleget is tettek a felszólításnak s ma már megállapítható, hogy 200 korona a legnagyobb s 2 korona a legkisebb egyházi adó az ország fővárosában. Minekünk pedig tetszik ez az apostoli korra emlékeztető *önkéntes* teherviselés; mindig az volt az eszményi óhajunk, hogy vajha ilyen módon lenne megoldható egyházunkban az egyházi adózás nehéz kérdése! Szerencsés Budapest, ha sikerült neki! Ezt azonban alig hiszszük; hiszen csak a napokban olvastunk róla, hogy a budapesti egyház nehéz viszonyai rendezése végett a kerület intensívebb segélyezésére számít. Már pedig, ha így áll a dolog, akkor bizony

nincs más út a kibontakozásra, mint a köteles megadóztatás, még pedig nem 200 koronás maximum és 2 koronás minimummal, hanem az állami adóhoz viszonyított s maximális fokot nem ismerő rendszer alkalmazásával. Hiába okoskodunk, utoljára is meg kell ezt a diót törnünk . . . mert más út nincs a kibontakozásra s bizonyos tekintetben csodálatos is, hogy ez a kérdés konventen, nagyobb egyházakban még ma is vita tárgyát képezheti, holott igen sok falusi egyházban rég ételbe van léptetve.

— **Az egyházkerületi pénztár számadása.** Az 1902-ik évi pénztári számadás elkészülvén, közöljük annak némely fontosabb adatát. Forgalom szerint az összes bevétel 591 879 k. 48 f. a kiadás 586,032 k. 02 f. volt. Év végén a pénztári maradvány 5847 k. 46 f. A közigazgatási pénztár számadása némely egyházmegyei követelés hátralékban való maradása következtében 1584 k. 83 f. túlköltéssel zárult. A vidéki gymnásiumi tanári nyug- és gyámintézet pénztára a már ismert s indokolt körülmény folytán szintén túlköltéssel zárta az évi számadását 1245 k. 05 f. erejéig. A többi pénztáraknál fölöslegek maradtak. A kongrua pénztárnál a káplántartási átalánnyal együtt 158,303 k. 74 f. az állam segély pénztárnál 157,150 k. 35 f. a közalaptól jövő segélyek pénztáránál 45133 k. 67 f. kiadással szerepel. Tökesegélykölesont az év folyamán újabbban 29,560 kort. folyósított a pénztár, ezzel az innen folyósított tökesegély kölesön 364 600 kort. ért el, jelzalogos kölesönökre való tökekihelyezés ez évben alig sikerült, s így a fölösleget a pénztár kénytelen volt pénzügyi betétekben helyezni el. A számadás az egyházkerületi pénzügyi bizottság felül vizsgálata után az egyházkerületi közgyűlésre lesz fölterjesztve.

— **A debreceni polgármester banquetteje.** *Kovács József* Debrecen városának újonnan választott polgármestere folyó hó 29-én estve 8 órakor 400 területű közvaesórát adott a „Bika“ vendéglő dísztermében, melyen városunk s általában közéletünk minden rétege képviselve volt rang- foglalkozás- és felekezeti különbség nélkül. Bennünket ez csak annyiban érdekel, a mennyiben megszoktuk a debreceni „főbíró“ személyében mindenkor egyszersmind az ev. ref. egyház egyik erős támaszát is tisztelni s nem lehet közönbös reánk nézve, hogy az új vezér, milyen irányban indul? Ez olyan természetes, hogy magyarázni is felesleges. És konstatáljuk, hogy *Kovács József* jó uton jár. Erős kálvinista hitű egyháztag, — mint minden ősei; — itt alkat nem ismer; s ezt minden lépése igazolja; de társadalmi téren szerencsés érzékkel bír, megtalálni azt a súlyirányvonalat, melyen biztosan állhat. Szép, fényes és dicső az a mult, mely ő előtte áll s a melyet Debrecen város történetében joggal nevezhetünk a „*Birák korszakának*“! És azok a „birák“ lelkek lángjának javarészt egyházuk oltárán égtek el! Sőt azt is elmondhatjuk bizvást, hogy a babér inkább itt termett számukra, mint a közigazgatás meglehetősen szürke mezéjén. Ezekre tekint s tekintsen is *Kovács József*; e nyomokon haladni dicsőség! Mi ő tőle igen sokat reménylünk.

— **A debreceni protestáns estély.** Hogy a vasárnap délutáni istenisztelet helyén és ideje alatt tartott s protestáns estélynek nevezett ténykedés fogalomzavara fog vezetni, azt mi tudtuk s jeleztük. Hogy igazunk van, kitűnik ez abból, a mit mások mondanak róla és rólunk. Így pl. az „Erdélyi Protestáns Lap“ 4-ik száma így emlékezik meg a mi protestáns esté-

lyünkről: „magunk is nagyon furcsának találjuk ezt a templomi műsoros koncertet; valami kőszáló angol még megteszi, hogy megírja, miszerint a debreceni kálvinisták a „comte-féle pozitívizmus istenitiszteleit“ vették be. A felvilágosodásból igen nagy nyaláb sugar esett egyszerre be Debrecenbe. Rálicitált Budapestre!“ Hát bizony a kemény kritikától egy kis meggondolás mellett könnyű volna magunkat megoltalmazni. Most pedig türjük el, a mire rászolgáltunk.

— **A baptista atyafiak Stern Herman ellen.**

Mióta Stern Herman leplezte a „választott nép“-et, — tucatostól érkeznek hozzá az atyafiaktól az érdesebbnél-érdekesebb levelek, telve méltatlankodással, feddéssei, dorgálással, — akár csak megannyi római pápától. Ezen levelek közül mutatványképpen itt közlünk egyet azzal a kijelentéssel, hogy írója orthographiáját még most a magunkénak nem vallhatván, — a levet a Magyar Tudományos Akadémia helyesirás szabályai szerint adjuk, — a tisztelt író utólagos jóváhagyása reményében. „Kelt Derecskén, 1902. december hó. Hermán! Nem tudom, hogy miként kezdjem veled el a beszédemet, alig lelek szót a melylyel fájdalmat kifejezném, mert szívet megrendítő dolgot követél el szemben Istennel. Mert most hogy te bosszúból, azokat, a kiket méltán megillet, hogy megvetessék mindenektől, nem kellett volna neked abba beleavatni magadat, mert a jó Isten mindeneket kinyilatkoztat az ő idejében; jól tudod, hogy a zsidóknak bűneit sem hallgatta el az Ur, hanem kiderítette azt, azt is tudom Idvezítőnk szavaiból, hogy: „a mit fülbesugva mondatok, a rejtek házakban, a házak tetejéről prédikáltak.“ Várni kellett volna arra, hogy az Isten világra hozza azt, tudod, hogy írva van, hogy: „magatokért bosszút ne álljatok, hanem adjatok helyet az Isten bosszuállásának.“ Az vakított-e meg, hogy a baptisták adakoznak? Éppen jó példa lehetne előtted a zsidók egyháza fentállása, a mely éppen olyan közadakozásból áll fent, mint a baptistáké, miért? Mert ennek sincs anyagi vagyona mint a többi egyházaknak, nincs földje, háza, hogy abból jövedelmet huzzon, hanem csak közadakozásokból lehet fentartani. Gondolj arra, hogy te hol találtad meg az idvesség útját, a — reformált egyházi szolgák által? Nemde, nem a baptistáknál-e? Ki fogott téged pártfogás alá? A ref. papok-e? Azokban volt-e az a szeretet, hogy téged mint üldözött vadat oltalmuk alá vettek volna, Sőt még inkább ők voltak, a kik üldözött voltak az evangéliomnak; azért mondom, mert engemet is vadásztak a ref. papok. Hogy ha olyan feltűnő előtted, hogy az Ur népe közül is ragad a kísértő zsakmányt, nézd meg, hogy a ref. egyház hivei közt is lehet ezer közül kilencszázkilencvenet találni, a kik a szentírásban feljegyzett bűnökben élnek. Te most örülsz, hogy gyalázatba keverted az Ur népét; fájdalom, hogy még nem olvastad, hogy: „ne örülj, mikor a te ellenségedet kergetik, ne állj ellene, hogy az őtet üldözők kezébe add.“ Node a csókából nem lesz galamb, te belőled sem keresztyén, csak valameddig, utoljára csak zsidó leszel. Még egyszer mondom, hogy nem maradsz az Urtól büntetetlen; majd eszedbe fog jutni. id. T. (ukaes) S. (ándor) m. k.“

— **Adományok a debreceni főiskola tápintézte részére.** Az egyes egyházmegyéből az 1902. évi január hótól kezdve részben az egyházlátogatóság útján a következő adományok folytak be a főiskolai pénztárba a tápintézet javára, u. m. Alsó-szabolcs hajduvi-

déki egyházmegyéből 0. Békés-bánati egyházmegyéből 0. Beregi egyházmegyéből 20 k. Bihari egyházmegyéből: 41 k. 90 f., Debreceni egyházmegyéből 15 k., Érmelléki egyházmegyéből: 13 k. 20 f. Felsőszabolcsi egyházmegyéből 4 k. 70 f. Hevesnagyunsági egyházmegyéből 0. Máramaros-Ugoesai egyházmegyéből 0. Nagybányai egyházmegyéből 28 k. 20 f. Nagykárolyi egyházmegyéből 42 k. 20 f., Nagyszalontai egyházmegyéből 0. Ennek az egyházmegyének külön alapítványa van, Szatmári egyházmegyéből 25 k. 10 f., Szentesi egyház 20 k. Belényesi egyház 2 k. H.-Szoboszlói egyház 40 k. A befolyt adományok összege 252 k. 30 f. Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy ugyanazon idő óta az éppített régi pénztár segélyezésére szupplikáció-váltás címen a következő adományok jöttek u. m. a nagybányai egyházmegyéből 21 k. 90 f., a bihari egyházmegyéből 17 k. 76 f., a debreceni egyházmegyéből 80 k. 40 f., a nagyszalontai egyházmegyéből 4 k. 80 f. A tőhbi fel nem sorolt egyházmegyéből a visitációkor gyűjtetni szokott e nemű adomány címen 1902. jan. 10. óta nem folyt be semmi.

— **A veres bőrű indianok statisztikája.** Szélesen elterjedt vélemény és hiedelem, hogy Eszakamerika indiánjai kihaló felben vannak. De hogy ez nem igaz, arról a washingtoni indiánügyek osztályának a főnöke által a közel múltban kiadott statisztikája győz meg bennünket. Ebből ugyanis azt látjuk, hogy a vörös-bőrű rag, lassan ugyan de állandóan szaporodik s különösen a civilizatio hatása alatt élő törzsek erősödnek. Így p. o. az *irokézek* törzséről biztos számadataink csak azóta vannak mióta a keresztyén missionáriusokkal érintkezésbe jöttek. Akkor összesen 11,000-en voltak, ma lélekszámjuk 30,000-re rug. Hogy tényleg a kultúra alá került törzsek szaporodnak leggyorsabban (minek legközvetlenebbül fekvő oka kétségtelenül az, hogy életmódjuk változtatásával a halandóság náluk évről-évre csökken!) bizonyítják a *tschirokézek*, a kik 1782-ben még csak 3000, ma pedig 25,000 lelket számlálnak. A *tschakta*-indiánok 6000-ről 16,000-re, a *Krik* indiánok 3000-ről 14,000-re szaporodtak. Ugy, hogy az Egyesült Államokban a veres-bőrűek összes száma ez idő szerint 250,000-re rug és semmi alap nincs arra a feltevésre, mintha 200 év előtt többen lettek volna. Az indiánok tömeges kiirtásáról forgalomban levő elbeszélések csak mesék; mert csak egyetlenegy indián-törzs kiirtásáról van biztos tudomásunk! Kanadában történt ez a 40-es években s az irtó ellenség ott és akkor sem a fehér-bőrűek voltak, hanem egy veszedelmes epidémia és egy szomszédos törzs vérengző harcvágya. Azokban a harcokban, melyeket Kalifornia bensülött indiánjai a bevándorlott aranykeresőkkel viseltek, összesen mintegy 7000 indián pusztult el. Ez a való tényállás.

Tartalomjegyzék: Ne fessük a falra az ördögöt. E. L. Tárca: A váradi püspök pöre Révész Imre ellen. Révész Kálnán. — Lelkipásztori híval. Nagy István. — Tan-

ügy: Az évvégi vizsgálatokról. Baresa János. — Közéletünk: A tiszántuli ev. ref. egyházkerület elnökségétől. gr. Dégenfeld József. Kiss Áron. — Levél a bihari traktusból a szerkesztőhöz. Veress István. — A mezőturi unitárius mozgalmak, — kellő értékre leszállítva. — Irodalom. — Külföld: Az anglikán egyház hitcikkei. Nánássy Lajos. — Nekirológ: Dr. Böhl Eduárd. Dr. Erdős József. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályásat.

A debreceni ev. ref. collégium főgymnásiumában a matematika és physika, vagy rajzó geometria tanításával összekötött rendes tanári állásra pályázat hirdettetik. Pályázhatnak olyan ev. ref. vallásu egyének, a kiknek a physika-matematikából középiskolai tanári képesítésük van.

A tanszék évi javadalmazása 2400 kor. alapfizetés 800 kor. lakbér 5 évenként 5 ízben emel-

kedő 200 kor. korpótlék, melyre nézve a más tanintézeteknél rendes tanári minőségben töltött évek beszámíthatnak, azonban az alapfizetés az 1897. évi 183. sz. egyh. ker. végzésnek a fizetési fokozatokra vonatkozó rendelkezései értelmében 2800, 3200, 3600 koronára, végül pedig az ötödéves korpótlék 400 koronára emelkedhetik.

A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagja.

A pályázni kívánók vallásukra, végzett tanulmányaikra, tanári képesítésükre és eddigi szolgálataikra s egészségi állapotukra vonatkozó okmányokkal felszerelt kérvényeiket március hó 1-ig, a tiszántuli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához adják be. A megválasztott tanár tanszékét székfoglaló értekezés tartásával 1903. szept. 1-én tartozik elfoglalni.

Debrecen, 1903. január hó 23.

Kiss Áron,
püspök

Az őszi és téli-idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.

Nvomatott Hoffmann és Kronovitz könyvomdájában, Debreczenben, főpiac, a főpostával szemben.